

Sprašajmo si vest!

Te dni se je ob tretjem zasedanju odborov Slov. kulturno-gospodarske zveze in Unije Italijanov za Istro in Reko veliko pisalo in govorilo o različnem položaju, v katerih živita obe manjšini. Največ pozornosti se je seveda polagalo na razlike, ki obstajajo na »pravnem« ali »objektivnem« področju. Tu ni bilo težko ugotoviti, da je položaj italijanske manjšine v Jugoslaviji znatno boljši od našega. Toda premalo pozornosti se je polagalo na »subjektivne« razlike, to je na »vedenje« ali na način, kako manjšini reagirata na pobude svojih kulturnih delavcev in koliko sodelujeta z njimi. Po vsem tem, kar smo slišali, bi sodili, da se tudi na tem področju danes tehničar nagiha v prid Italijanov v Jugoslaviji. V drugih besedah, oni so narodno bolj zavedni, pa je s strani publike razmeroma več odziva na kulturna dogajanja kot pri nas. Ni tu dovolj mesta za dokazovanja. Le bežno pogledimo, kaj se s kulturnimi prireditvami zadnje čase dogaja na Goriškem, pa bo dovolj povedanega. S tem ne mislim reči, da je položaj na Tržaškem mnogo boljši. Pa pojdemo k stvari.

Med našimi intelektualci na Goriškem se je precej globoko zasidralo mnenje, da je asimilacija manjšine po večinskem narodu nujen in neizogiben proces, proti kateremu se ni mogoče upirati. Posledica tega povsem zgrešenega mišljenja je prav ta, da so nekateri med njimi bili prvi, ki so vrgli puško v koruzo, in jih »manjšinske« zadeve ne zanimajo več. Čeprav ne tajijo, da so Slovenci, se kot taki nikjer več ne udeležujejo, in niti ne podpirajo pobud in truda tistih, v katerih še gori plamenček ljubezni do lastnega naroda.

Ta položaj postaja na Goriškem od dneva v dan bolj pereč, še posebno v mestu samem. To opažamo zlasti pri kulturnih prireditvah, na katera, ne glede na to, kdo jih prireja ali na kakovost prireditve same, prihaja vedno manj publike. Na vprašanje, zakaj te ni bilo?, je dober vsak odgovor: »Neprimeren dan, neprimerna ura, neprimerno vreme.«

Ne mislimo, da mora vsakdo »pobratiti« vse, tudi manj pomembne (vedno hvale vredne) amaterske nastope. Toda, kadar gre za kvalitetne prireditve, kadar nastopajo ljudje, s katerimi bi se lahko ponasala vsaka, tudi večja narodna skupnost, kadar nastopajo ljudje, ki prostovoljno žrtvujejo skozi tedne in mesece svoj čas in trud, ter s tem mnogokrat dosežejo prave vrhunce umetniškega izvajanja, tedaj postanejo tisti odgovori kletvine, to je nesramno zasmehovanje naših najboljših narodnih delavcev.

Kako, da smo tako daleč prišli? Kako to, da smo brez potrebe, v skorajda popolni

(Nadaljevanje na 3. strani)

KONFERENCA V ŽENEVI

Pred dnevi so se v Ženevi sestali predstavniki 17 držav, ki po sklepu glavnega zbora Združenih narodov tvorijo poseben odbor, katerega naloga je, da sestavi osnutek sporazuma o splošni razorožitvi. Glavni predmet razprave na sedanjem zasedanju pa je osnutek pogodbe proti razširjenju jedrskega orožja. Osnutek sta predložili Amerika in Sovjetska zveza, ki sta o tem vprašanju vodili dolga medsebojna pogajanja.

Na prvi pogled bi se zdelo, da bi moral biti sporazum proti razširjenju jedrskega orožja sprejet brez posebnih težav, glede na dejstvo, da sta njegov osnutek pripravili daleč najvažnejši jedrski sili na svetu, kot so ZDA in Sovjetska zveza. Iz poteka pogajanj na zasedanju pa izhaja, da to vprašanje nikakor ni tako enostavno, kot se zdi. Vedeti je namreč treba, da od petih jedrskih sil, kolikor jih je danes na svetu, dve, to je Francija in Kitajska, sploh ne sodelujeta pri pogajanjih. Prva je že uradno izjavila, da predlaganega sporazuma ne bo podpisala, Kitajske pa se ta pogajanja formalno ne tičejo, ker ni članica Združenih narodov.

Toda tudi med številnimi nejedrskimi državami obstajajo do sovjetsko-ameriškega osnutka določeni pomisleki in vse kaže, da mu nekatere države tudi odločno nasprotujejo. Vsi se sicer strinjajo, da je pogodba proti razširitvi jedrskega orožja nujno potrebna,

vendar trdijo, da predvideva predloženi osnutek določene privilegije za ZDA in Sovjetsko zvezo, tako da bi se ostale države znašle v podrejenem položaju. Osnutek pogodbe na primer predvideva, da se jedrske države obvezujejo, da ne bodo dobavljale atomskega orožja tistim državam, ki ga nimajo, a ne omenja glavnega vprašanja, se pravi, kako preprečiti nadaljnjo svetovno proizvodnjo jedrskega orožja. V tem smislu je osnutek kritiziral indijski predstavnik.

Od zahodnoevropskih držav nasprotuje osnutku tudi Zahodna Nemčija, ki se mu upira tako iz zunanjepolitičnih kot tudi notranjepolitičnih razlogov. Zahodnonemški politični krogi na primer trdijo, da je krivično zahtevati, da mora njihova industrijsko visoko razvita država javno objaviti svoje izsledke in odkritja na področju znanstvenega raziskovanja, ki je naravnost življenjske važnosti za njen nadaljnji razvoj, medtem ko bi za druge države, kot na primer ZDA, taka obveznost ne obstajala. Kancler Kiesinger je zato izjavil, da Zahodna Nemčija ne bo sprejela »nevarnih kompromisov«, ki bi predstavljali nevarnost za zahodnonemško gospodarstvo in znanstveno raziskovanje.

Kljub vsem težavam obstaja upanje, da bo dosežen sporazum, ki bo ustavil tekmo v jedrskem oboroževanju med sedanjimi atomskimi velesilami.

Čuden samomor v New Orleansu

Zadnje dni so se pojavile v amerškem in v vsem svetovnem tisku novice, da je neki odločni okrajni javni tožilec v New Orleansu, Jim Garrison, na tem, da odkrije prave morilce predsednika Kennedyja, ali bolje, da dokaže njihovo krivdo. Svet je prisluhnil, a ni prav verjel. Tožilec Garrison je izjavil, da Kennedy ni bil ubit od Oswalda, osamljenega in duševno izgubljenega človeka, ampak da je odločila Kennedyjevo smrt dobro premišljena zarota.

Tisk je iz razlogov senzacionalnosti zagrabil to zadevo in razbobnal tožilčeve izjave. Že tedaj je ta obžaloval, da se je to zgodilo, češ da bi moglo spraviti vse priče, ki jih je potreboval, v nevarnost ali pa jih tako prestrašiti, da ne bodo hotele več govoriti. In res: v sredo zjutraj so našli mrtvega pilota Davida Williama Ferrieja, katerega je policija v New Orleansu sumila, da je bil zapleten v Kennedyjev umor. S tem se je pomnožilo število skrivnostnih smrti med ljudmi, ki so osumljeni, da so imeli kaj opraviti s Kennedyevim umorom. Zraven Ferrievega trupla so našli v njegovem stanovanju v New Orleansu usopalne praške, vendar ni gotovo, da je napravil

Ferrie samomor. Njegovo truplo je bilo golo in pokrito z rjuho; pokrili so ga morilec morilci sami, ki so ga lahko spravili s sveta zato, da bi v preiskavi ne izdal še drugih, svojih »delodajavcev« v zaroti. Lahko pa tudi, da ga je pokril neki prijatelj, ki ga je prvi našel, ali da se je Ferrie po zavžitju tablet sam pokril z rjuho.

Ferrieja so sumili, da je opravil važno vlogo pri Kennedyevem umoru. Baje je s svojim letalom odpeljal Kennedyjeve morilce iz Dallasa. Morilci pa so bili iz vrst kubanskih beguncev na Floridi. Seveda so najbrž opravili svoj morilski posel za kakega »delodajavca«. Ferrie je v nekem intervjuu priznal, da je bil tisti dan z dvema prijateljema v Dallasu, zanimal pa je vsakršno svojo sokrivdo pri umoru.

Možno je, da se je David William Ferrie res sam ubil. A zakaj ravno zdaj, ko bi moral pred preiskovalnega sodnika? In zakaj naj bi se ubil, če je bil nedolžen, saj ravno v preiskavi bi se bil lahko opral vsakega suma. Zato je verjetno, da se je ubil iz strahu pred preiskavo, ker je kriv, ali — da so ga umorili drugi.

RADIO TRST A

• NEDELJA, 26. februarja, ob: 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Prenos sv. maše iz župne cerkve v Rojanu; 10.15 Poslušali boste... Od nedelje do nedelje na našem valu; 11.15 Oddaja za najmlajše: »Pastirji severnih jelenov«, Roman, napisala Mario Pucci in Walter Ministrini, dramaturgiral Mario Pucci, prevedel pa Maks Sah. Prvi del; 12.00 Nabozna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj...; 15.30 »Bluf ali Laž in resnica«. Komedia v petih dejanjih, napisal Eugene Scribe, prevedel Martin Jevnikar. Igrajo člani Slovenskega gledališča v Trstu, režira Modest Sancier; 17.40 Operetne melodije; 18.30 Kino, včeraj in danes, pripravlja Sergij Vesel; 20.30 Iz slovenske folklorne: Rado Bednarik: »Pratika za prvo polovico marca« 22.45 Antologija jazza.

• PONEDELJEK, 27. februarja, ob: 11.40 Radio za šole (za srednjo šolo); 12.10 Liki iz naše preteklosti: »Fran Žgura«, pripravil Rado Bednarik; 13.30 Priljubljene melodije; 17.25 Radio za šole (za srednjo šolo); 18.00 Odvetnik za vsakogar, pravna posvetovalnica; 19.00 Tržaški prirovedniki: »Vladimir Bartol«, pripravil prof. Martin Jevnikar; 19.30 Postni govori: Dr. Lojze Šušter: »Živi po veri!« 21.00 Kulturni odmevi; 22.30 Milo Cipra: Sonata za violončelo in klavir. Izvaja violončelist Rene Forest in pianist Fred Došek.

• TOREK, 28. februarja, ob: 11.50 Zvočne razglednice; 12.00 Iz slovenske folklorne: Rado Bednarik: »Pratika za prvo polovico marca«; 17.20 Italijanska po radiu; 17.35 Glasba za vaš transistor; 19.10 Plošče za vas, quiz oddaja, pripravil Danilo Lovrečič; 19.30 Zvoki, uglašeni na temo; 20.35 Richard Wagner: »Parsifal«, mistična drama v treh dejanjih. Prvo dejanje; 22.45 Črni cvet, jazzovska revija.

• SREDA, 1. marca, ob: Radio za šole (oddaja za prvo stopnjo osnovnih šol); 12.10 Pomenek s poslušavkami; 13.30 Glasba iz filmov in revij; 17.25 Radio za šole (oddaja za prvo stopnjo osnovnih šol); 18.00 Ne vse, toda o vsem; 19.10 Higiena in zdravje; 19.25 Deželni zbori; 19.45 Ciganski orkester »The Troubadors«; 20.35 Simfonični koncert. V odmoru (približno ob 21.15) Knjižne novosti; Miško Kranjec: »Ukradena ljubezen«, ocena prof. Martina Jevnikarja.

• ČETRTEK, 2. marca, ob: 11.50 Glasbila in barve; 12.00 Za smeh in dobro voljo; 17.20 Italijanska po radiu; 17.30 Glasba za vaš transistor; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.35 »Potreb je navadno popoldne«. Radijska drama, napisal Djordje Iehović, prevedla Deska Kraševac. Igra RO, režira Jože Peterlin; 22.45 Slovenski solisti. Mezzosopranistka Dana Ročnik, pri klavirju Gita Malvi Samogrevec Gojmina Kreka.

• PETEK, 3. marca, ob: 11.40 Radio za šole (oddaja za drugo stopnjo osnovnih šol); 12.10 Med tržnimi stojnicami; 13.30 Glasbeno potovanje okoli sveta; 17.25 Radio za šole (oddaja za drugo stopnjo osnovnih šol); 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Nove plošče resne glasbe; 19.00 Prof. Robert Petaros: »Josip Stritar: Zorine«; 19.30 Postni govori: Mons. Lojze Skerl: »Razum, volja in milost pri verovanju«; 20.35 Gospodarstvo in delo. Urednik Egidij Vršaj; 21.00 Koncert operne glasbe; 22.45 Magija glasbil v jazzu.

• SOBOTA, 4. marca, ob: 11.50 Orkestri lahke glasbe; 12.00 Kulturni odmevi; 13.30 Semenja plošč; 15.00 Glasbena oddaja za mladino, pripravlja Dušan Jakomin; 16.00 Volan. Oddaja za avtomobiliste; 16.10 Pregled italijanske dramatike. Poznoromančno gledališče; 17.20 »Dialog« — Cerkev v sodobnem svetu; 18.30 Retrospektiva jazza, pripravlja Sergio Portaleoni; 19.10 Družinski obzorik: »Manj razviti otoci«; 19.25 Nastopi zabavnih ansamblov na Radiu Trst; 20.35 Teden v Italiji; 20.45 Mali vokalni ansambel, vodi Ubald Vrabec; 21.00 Za smeh in dobro voljo. Besedilo Danila Lovrečiča; 21.30 Vabilo na ples; 22.30 Za prijeten konec tedna.

TEDENSKI KOLEDARČEK

26. februarja, **nedelja**: Andrej, Porfirij
27. februarja, **ponedeljek**: Gabrijel, Baldomir
28. februarja, **torek**: Roman, Just
1. marca, **sreda**: Zorko, Albin
2. marca, **četrtek**: Janja, Simplicij
3. marca, **petek**: Milena, Kunigudna
4. marca, **sobota**: Kazimir, Mislav

Gospodarske razmere v Sloveniji

V skupščini SR Slovenije so pred kratkim razpravljali o gospodarskem položaju v Sloveniji, v okviru odbora republiškega zbora za družbeni načrt, finance in proračun. Pri razpravi o značilnostih gospodarskega razvoja v lanskem letu in o možnostih, ki jih ima gospodarstvo v Sloveniji v letošnjem letu, so nekateri opozorili na dejstvo, da dohodki v podjetjih ne rastejo v skladu s produktivnostjo, kot zahteva zdrav gospodarstvo, ampak da rastejo v nekaterih podjetjih hitreje kot produktivnost, v nekaterih pa počasneje. Temu je vzrok — kot je bilo rečeno — to, da še ni enotnih meril za ugotavljanje produktivnosti in da odgovorni ljudje v podjetjih ne prenesajo pravočasno dviga proizvodnosti tudi na plače. Nad tem naj bi belele občinske skupščine. V razpravi je izjavil član Izvršnega sveta Slovenije Ivan Repič: »Občinske skupščine naj bi nenehno spremljale gibanje osebnih dohodkov ter posredovale, kadar ti ne bi bili v skladu z rastjo produktivnosti.«

Vprašanje pa je seveda, če so občinske skupščine po splošni ravni izobrazbe in družbene zavednosti svojih članov sposobne to storiti in če se ti člani sploh upajo vtakniti v zadeve kakega večjega podjetja, od katerega so morda tako ali drugače odvisni.

Kako zaposliti novo delovno silo?

Razpravljali so tudi o vprašanju zaposlovanja nove delovne sile v Sloveniji. To vprašanje bo letos še ostreje kot lani, kot je bilo poudarjeno. Izvršni svet je sklenil, kot je povedal Ivan Repič, da bo sestavil o teh problemih izčrpano študijo. V razpra-

vi v odboru pa so poslanci izrazili mnenje, da od razširitve »terciarnih dejavnosti« (trgovina, tujski promet, obrt, promet itd.) »ne kaže obetati kaj prida, ker terjajo te dejavnosti strokovno usposobljene ljudi, problem zaposlitve pa je v tistih, ki dokončajo komaj osemletko ali pa še to ne.«

Strinjali pa so se v tem, da bi bilo treba spremeniti predvsem strukturo že zaposlenih, zlasti na vodilnih delovnih mestih. V Sloveniji — kot v vsej Jugoslaviji — je namreč na vodilnih mestih v gospodarstvu še vedno vse preveč takih ljudi, ki nimajo odgovarjajoče izobrazbe.

—0—

MAO TSE TUNG ARTERIOSKLEROZEN?

Po poročilih iz sovjetskih in japonskih virov prihaja na Kitajskem do krvavih spopadov med pristaši Mao Tse Tunga in nasprotniki, zlasti delavci. Spopadi se zdaj dogajajo celo v Pekingu, zlasti med »rdečimi gardisti« in muslimani. Tudi med vojaškimi oddelki prihaja do neredov. Proti-sovjetska propaganda je vedno hujša.

Po vsej državi je zavladal pravi kaos. Mnogi opazovalci so mnenja, da je Mao Tse Tung bolan zaradi arterioskleroze in napol slaboumen, a da ga nihče ne upa opozoriti na to njegovo bolezen, katere žrtev pa postaja vsa država.

V sredo so doživeli na italijanskih borzah potres. Dečnice so padle za 4,45% zaradi sklepa vlade o novi obdavčitvi delničarskih dobičkov. To je najhujši padec delnic v Italiji v zadnjih petih letih.

Konec Sukarnovega vladanja

KRATKE NOVICE

Umrli je slavni ameriški atomski znanstvenik prof. Robert Oppenheimer, ki je pripomogel Američanom do prve atomske bombe in je povzročil svojčas mnogo polemik s svojimi političnimi nazori o atomski sili. Zanimivo je, da je objavil v listih osmrtnico za njim tudi Mednarodni center za teoretično fiziko v Trstu.

V argentinskem rečnem pristanu San Lorenzo je nastal na petrolejski ladji »Explorador« požar z eksplozijo, pri kateri je bilo ubitih devet ljudi, okrog 80 pa ranjenih. Potopljenih ali poškodovanih je bilo še nekaj drugih ladij, ki so bile zasidrane v bližini. Sumijo, da gre za sabotažo.

V Bariju je začela delovati te dni preizkusna naprava za pridobivanje pitne vode iz morja. Naprava zavzema površino 500 kv. metrov. Te naprave bodo že v bližnji bodočnosti zelo važne, ker začenja na svetu primanjkovati pitne vode. Zdaj pridobijo z njimi dnevno po vsem svetu že nad pol milijona kubičnih metrov pitne vode iz morja.

V Avstriji je bila ustanovljena pred kratkim nova stranka, ki se imenuje Nacional-demokratska stranka in jo imajo za neonacistično. Ustanovil jo je znani južnotirolski terorist Burger, uradno pa ji predseduje neki študent jurist, po imenu Watschinger. V programu ima med drugim seveda poostreitev akcije za Južno Tirolsko.

Izdajatelj: Engelbert Besednjak • Glavni urednik: Engelbert Besednjak • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna »Graphis« — Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — telefon 29-477

SOLNIKU V SPOMIN

Iz Ljubljane so poslali žalostno sporočilo, da je tam umrl pred nekaj dnevi profesor Peter Zavrtanik.

Pokojnik je bil znan tudi v Gorici in v Trstu, kjer je dolga leta poučeval na slovenskih srednjih šolah. Po rodu je bil iz Solkana, rojen pred 66 leti v skromni obrtniški družini. Šolal se je najprej v Gorici. Po vojni v Ljubljani; nekaj časa je bil tudi pri lazaristih, a je izstopil iz reda in je nadaljeval študije klasične filologije na univerzi. Ko jih je končal, je nastopil profesorsko službo v Jugoslaviji, po letu 1945 pa v Gorici, nato pa je največ let poučeval na tržaški slovenski srednji šoli. Dijaki so imeli radi profesorja Petra, čeprav je bil včasih tudi čudaški.

Zadnji dve leti je pustil poučevanje zaradi bolezni in je živel s skromno pokojnino v Ljubljani. Izpolnil se mu je tek ne preveč rožnatega življenja. Ohranili ga bomo v dobrem spominu.

V NEDELJO, 5. MARCA BOSTA NA OPČINAH
BLAGOSLOVLJENANOVA DVORANA IN DRUŠTVENA SOBA
ZA OPENSKO MLADINO

Podrobni spored slovesnosti bomo javili prihodnjič, danes samo opozarjamo na ta za Opčine izredno pomemben dogodek.

Začetek prireditve bo ob 16. uri, ponovitev prireditve pa bo posebej za opensko mladino tudi zvečer istega dne.

Indijska vlada je začela z novo akcijo posredovanja, da bi spravila v stik ameriško in severnovietnamsko vlado zaradi pogajanj za premirje. Indijci menijo, da je zdaj ugoden trenutek za to, ker so Kitajci preveč zavzeti s svojimi notranjimi zadevami in se je zato zrahljalo njihovo nadzorstvo nad Severnim Vietnamom.

Sprašajmo si vest!

(Nadaljevanje s 1. strani)

demokraciji svobodi, zašli v tako samomorilno zaslepljenost?

Res je; v preteklosti je bilo marsikaj zgrešenega. Nekateri naši politični voditelji so v svoji pretirani gorečnosti (ali zainteresiranosti?) dvigali med našim ljudstvom neprodušen kitajski zid, zaradi katerega je vsaka, še tako nedolžna kulturna manifestacija zadobila določeno »barvo«, obisk take manifestacije s strani »neopredeljenega« ali drugače opredeljenega pa se je proglasal kot zločin in veleizdaja. To je mnoge naše intelektualce, zlasti mnoge šolnike oddaljilo od javnega udejstvovanja. Kot intelektualci se namreč niso hoteli ukloniti nesmiselnim zahtevam manj izobraženih »politikov«, kot šolniki pa so sploh hoteli biti plitvično neodvisni.

Njihovo zadržanje je bilo do neke mere razumljivo. Priznati pa moramo, da se je v zadnjih letih, po zgledu najvišjega vodstva katoliške Cerkve (in drugih), v tem oziru tudi pri nas mnogo spremenilo. Prireditve postajajo, hvala Bogu, vedno manj »politične« in vedno bolj sad skupnega prizadevanja, čisto kulturne, narodne, slovenske. Ne manjkajo seveda, na eni in drugi strani, zakrknježi, ki bi radi ohranili, — proti sedanjim »zmotam« Cerkve (in drugih), — stari red; toda to so arheološke okame-nine, ki jih bomo skrbno čuvali za naš zgodovinski muzej.

Danes, če hočemo reči kruhu kruh in vinu vino, moramo priznati, da ni več utemeljenih razlogov, zaradi katerih bi se zaveden Slovenec ne mogel ali ne smel udeleževati slovenskih prireditev, pa naj jih organizira kdorkoli.

Edini pravi razlog naše apatije je naša

komodnost. Iz komodnosti smo tudi privlekli na dan teorijo o neizogibnosti asimilacije.

Tudi med Italijani v Jugoslaviji je pred leti razsajala ta pesimistična kuga. Danes ne več. Po besedah, ki smo jih slišali iz ust prof. Antonia Bormeja, glavnega predstavnika italijanske manjšine v Istri in na Reki, je italijanska inteligenca danes odločno proti tej tezi.

Ceprav je Italijanov v Jugoslaviji manj, kot je Slovencev v Italiji in so teritorialno veliko bolj razkropljeni, menijo, da je njihova navzočnost v deželi svojih prednikov potrebna in da utegne biti koristna ne samo Italiji marveč, kot oplojevalen kultur ni element, tudi državi, v kateri živijo.

Tako doživlja italijanska manjšina v Jugoslaviji pravo renesanso svojega kulturnega udejstvovanja, pa so tudi uspehi zadnjih treh let bili naravnost čudoviti.

Asimilacija neke narodne manjšine postane torej neizogibna le takrat, ko se manjšina sama odloči, da hoče umreti!

Morda nam bije dvanajsta ura. Čas je, da si vsakdo izmed nas dene roko na srce in se vpraša: »Ti, za kaj si se odločil?« Še posebno je potrebno, da revidirajo svoje stališče naši šolniki. Oni živijo od slovenskih šol; te pa bodo živele, dokler bo nekaj zavednosti v našem ljudstvu. Ali mislijo, da se bo ta zavednost ohranila sama po sebi? Ali ne čutijo, da s svojim zadržanjem žagajo vejo, na kateri sedijo? Naj pomislijo, da bi njihova navzočnost med našim ljudstvom, vsaj ob nekaterih priložnostih bila v ogromno spodbudo vsem, zlasti še tisti mladini, kateri so bili profesorji in vzgojitelji. Že to bi bil važen korak v tako potrebno »renesanso« našega javnega življa.

Mi — Ric

30

Pokristjanjenje Slovencev N. H.

Tudi slovenski škrtati so iz skandinavske mitologije, z izrazom vred. V staronordijskem jeziku so se imenovali skrati ali skratla. Tudi palčki so prišli s Slovenci iz Skandinavije. Tam so jih imenovali najbrž pal-skegg, pal-skegg ali barn-skegg — gozdni ali majhni ljudje (bradači). Najbrž nimajo nič opravka s slovensko besedo palec, saj si jih tudi ljudska domišljija ni predstavljala tako zelo majhnih, pač pa v velikosti otrok.

Tri rojenice slovenske mitologije so nedvomno v zvezi s tremi rojenicami, imenovanimi nornene, ki jih pozna nordijska mitologija in ki so prav tako sklepale o človekovi usodi. Tudi te nornene so stale zraven pri otrokovem rojstvu in odločile, kakšna bo njegova usoda, ki se je tudi zagotovo izpolnila.

Slovenske žalik-žene so najbrž ostanek verovanja v vračanje duhov umrlih, ker gotovo niso samo sinonim za vile, kot bi se zdelo. Staronordijska beseda saell je pomenila: pokojnik, sál ali pa sála je pomenilo duša, salr je pomenilo zemljo in ime Salr je nosila svojčas tudi neka kapela pri grobu mučencev na Norveškem. Iz tega očitno izhaja, da so bile žalik-žene duhovi umrlih, morda ženski, morda pa vseh in se jih je prišlo ime žalik-žene samo zato, ker so si jih predstavljali ogrnjene v dolge bele halje, podobne ženskim nošam.

Beseda spaka, spakovati se, pa je nordijska beseda spök — strah, prikazen.

Povodni mož je dosebedni prevod iz nordijske besede vattumannen, ki pomeni isto (vattu ali vatn — voda, mannen — mož). V obliki vodni mož je slovenski izraz tudi jezikovno bližji izvirniku.

Skars je pomenilo v staronordijskem jeziku hišnega škrate in na to spominja slovenska beseda skržat, cvrček (cvrček za pečjo!).

Folklorna rüsa, ki spada ponekod na Slovenskem k pustnim šegam, je staronordijski izraz ryssa — kobila, in morda je v zvezi tudi z izrazom rus (rüs) — pijanost, ime ji ga pod kapo.

Vse kaže, da je tudi pedenj-človek laket-brada iz nordijske mitologije.

Ostanke nordijske mitologije imamo nedvomno tudi v besedi terek in morda tudi četrtek. Končnice na ek in tek v imenih slovenskega tedna so skoraj gotovo samo ostanke nordijske besede tag, ki pomeni dan. Torek izhaja najbrž iz staronordijske besede Torsdag — Torov dan.

V slovenski folklori bi gotovo našli še mnogo takega, kar spominja na nekdanjo nordijsko mitologijo. Treba bi jo bilo le preiskati v tem smislu. Čisto gotovo je od tam nekdanja ljudska ženitovanjska navada, da so polagali nevesti bosmana v krilo, preden je šla spat. To je bila nekaka obredna ženitovanjska pogača v obliki štruce. Predstav-

ljala je obrednega ženitovanjskega otroka in z njim so hoteli zagotoviti nevesti rodovitnost. Beseda bosman pride verjetno od besede búš ali búsmali, ki je pomenila živalico, ki še sesa, in verjetno je pomenila tudi dojenčka, v obliki bosman otroka moškega spola. Tudi slovenska beseda mali (majhen) pride verjetno iz búsmali.

Belokranjski Zeleni Jur čisto gotovo ni drugega kakor ostanek nekdanjega češčenja boga Hora (Hura) in njegovega spomladanskega praznika. Vera v Hora je ugasnila in prešla v pozabljenje, ime in praznik pa sta ostala, in ker ime Hur-Jur pač nekoliko spominja na Jurija, so spravili navado v zvezo s sv. Jurijem. Da pa izvira zares še od vere v Hura, je dokaz tudi pridevnik »Zeleni«, kajti Hor je bil, kot že rečeno, ravno bog rasti in plodnosti in njegov praznik je bil v zvezi s koncem zime in z začetkom novega brstenja v naravi. Pri tem je treba tudi opozoriti na najbrž zgrešeno mnenje slovenskih etnografov, da so bili taki prazniki češčenja boga plodnosti in rasti značilni za izrazite in bogate poljedelske pokrajine z bujno rastjo, kot so v ravninah vzhodne Evrope, kajti tam rast in plodnost pač nista bili tako zelo odvisni od božje naklonjenosti. Predstavljali sta tako normalen pojav, da se ljudem ni bilo treba tresti za pravočasen nastop pomladi in za novo rast. V strahu za pravočasen nastop pomladi in za novo brst so lahko bili le v krajih, kjer so zime dolge in hude in kjer zakasnitev pomladi ni nič izrednega,

(Nadaljevanje na 8. strani)

Tržaškega

Predstavniki Slovenske skupnosti o manjšinskih problemih

Deželni svet razpravlja te dni o obračunu za leto 1964 in leto 1965. O tem vprašanju je v četrtek, 23. t. m., spregovoril tudi svetovavec Slov. skupnosti Jozef Škerk. v svoji politično-ekonomski oceni se je dotaknil problemov, ki zanimajo vse Slovence v deželi. »Ko smo obravnavali proračuna za omenjeni leti — je dejal dr. Škerk — sem se zavzemal, da bi deželni odbor sprejel naslednje ukrepe v korist slovenske narodne manjšine:

1. posredoval naj bi, da bi z izvršilnimi normami bila urejena razna vprašanja, ki zadevajo Slovence;

2. poskrbel naj bi, da bi prejele primerne finančno podporno slovenske vzgojne, kulturne, športne in dobrodelne organizacije;

3. v razne deželne urade bi moral namestiti primerno število uslužbencev;

4. kmetijstvu na Tržaškem bi moral dodeliti posebno pomoč, da se lahko okrepi živinoreja in da se razvije vrtnarstvo.«

Slovenski svetovavec je ugotovil, da o vseh teh predlogih ni v poročilih o obračunih niti besede, čeprav so bili svoj čas v glavnem sprejeti. Glede prve zahteve je dr. Škerk opozoril deželni svet na dve zelo zanimivi in pomembni razsodbi najvišjih organov sodne oblasti. Tako je **državni svet** na plenarni seji z dne 27. oktobra 1961 razsodil, da je odlok predsednika republike z dne 27. 10. 1954, ki je **uveljavil** v italijanskem pravnem redu londonski sporazum, v skladu s 87. členom ustave. To pomeni, da je sporazum za vse državljane in vsa oblastva obvezen zakon in da ni potrebno, da ga parlament ratificira, ker to velja le za tiste mednarodne pogodbe, o katerih govori 80. člen ustave.

Aktualna je tudi naslednja razsodba **kasacijskega sodišča** (z dne 18. 9. 1961, št. 2026), na katero je opozoril slovenski predstavnik. Razsodba se takole glasi: »Po londonskem sporazumu z dne 5. 10. 1954 jugoslovanska država izvaja polno in izključno suverenost nad bivšo cono B Svobodnega tržaškega ozemlja (razširjeno z delom bivše cone A) in torej nad občino Koper, ki se

nahaja v tej coni.« Po teh dveh razsodbah ne more biti nobenega dvoma — je dejal dr. Škerk — o pravnem značaju londonskega sporazuma.

Glede na svojo drugo zahtevo je slovenski zastopnik poudaril, da so slovenske organizacije prejele skupno le 1.800.000 lir prispevka, medtem ko je bilo po deželnem zakonu št. 23 dodeljenih raznim italijanskim organizacijam skupno 780 milijonov lir. Prispevek slovenskim organizacijam ni torej v nobenem sorazmerju s številom Slovencev v deželi.

Dr. Škerk je tudi grajal deželni odbor, ker ni namestil Slovencev v razne svoje urade. Od približno tisoč uslužbencev, kolikor jih ima dežela, so samo **štirje** Slovenci. Gre za hudo diskriminacijo, ki jo mora deželni odbor odpraviti — je poudaril slovenski predstavnik.

Težave in skrbi naših kmetovavcev:

CENA IN PRODAJA MLEKA

Za živinorejce na tržaškem Krasu je še vedno aktualno vprašanje prodaje mleka. Nekdanjih mlekaric, ki bi nosile ali vozile mleko v mesto, ni več. To delo je namreč prenaporno za sedanji mlajši kmečki rod in so poleg tega v veljavi takšni higienski predpisi, ki takorekoč onemogočajo to obliko prodaje mleka. Zato že nekaj let živinorejci tržaškega Krasa (oziroma njih velika večina) prodajajo mleko podjetju Salpat, ki ga plačuje po 65 lir za liter. Potrošniki v Trstu pa ga plačujejo po 110 lir za liter, kar ustreza uradno določeni ceni.

Proizvodnja mleka na Tržaškem seveda nikakor ne krije potrošnje, ki dnevno znaša v samem mestu od 500 do 600 hl, medtem ko podjetje Salpat dnevno odkupi od živinorejcev na Tržaškem približno 50 hl, celotna dnevna proizvodnja pa znaša kakih 60 hl mleka. V Trst torej prihajajo dnevno velike količine mleka tako iz Furlanije kot iz sosednje Slovenije.

Naši živinorejci se upravičeno pritožujejo, da je prodajna cena mleka odločno prenizka, ker se zdaleč ne krije proizvodnih stroškov. To je glavni problem tukajšnjega kmetijstva, ker je živinoreja, kot znano, njegov steber. Naloga Kmetijskega nadzornišтва in kmečkih organizacij bi zato bila, da to vprašanje temeljito preučijo in nakažejo pravično rešitev.

V zadnjih tednih pa je problem prodaje mleka postal še bolj pereč, ker je podjetje Salpat ukinilo več zbirnih središč, s čimer je prizadelo mnogim živinorejcem še nove stroške, saj morajo nasledaj voziti mleko v mnogo bolj oddaljena zbirna središča, če ga hočejo sploh prodati. Znano nam je namreč, da je podjetje ukinilo v devinsko-nabrežinski občini tri središča, v zgoniški občini pa dve.

Na prošnjo prizadetih živinorejcev sta župana iz Nabrežine in Zgonika konec prejšnjega tedna posredovala pri podjetju Salpat in predvsem zahtevala, da jima podjetje obrazloži razloge, zaradi katerih je

sprejelo omenjeni ukrep. Kot smo zvedeli, jima je ravnatelj podjetja izjavil, da so bila nekatera središča ukinjena z namenom, da se znižajo stroški in da se zboljša kvaliteta mleka, češ da so nekateri živinorejci hote oddajali slabo mleko. V tej zvezi sta župana predlagala, naj bi podjetje in živinorejci sporazumno določili pravilnik, ki bi urejeval nakup, oziroma prodajo mleka in bi tako jasno določal tudi pravice ter dolžnosti obeh pogodbenih strank. Dalje sta župana predlagala, naj bi skupno preučili tudi vprašanje zbirnih središč mleka. Ravnatelj podjetja je predloga sprejel in se zato pričakuje, da bo prihodnji teden na nabrežinskem županstvu sklican poseben sestanek. S tem seveda ne bo rešeno glavno vprašanje, ki je še vedno pravična cena mleka. Kot pa smo že poudarili, so za rešitev tega problema pristojne kmetijske oblasti in kmetijske organizacije.

TELOVADBA ZA OTROKE NA OPCINAH

Na Opčinah sta bila pred kratkim uvedena telovadna tečaja za dečke in deklice, kot dopolnilo k šolski telovadbi, ki je — kot na splošno v Italiji — zelo pomanjkljiva. Vsaka skupina ima telovadbo dvakrat na teden v telovadnici nižje srednje šole in otroci se je z veseljem udeležujejo, starši pa so tudi zadovoljni, da je dana njihovim otrokom priložnost, da si telovadbo razvijajo telesne in duševne sile, ker — zdrav duh v zdravem telesu!

NAŠE SOZALJE

Pred kratkem je dr. Milanu Starcu, uglednemu tržaškemu zdravniku, umrla mama, gospa Amalija. Ob tej hudi izgubi mu prijatelji in znanci izrekajo globoko občuteno sožalje, kateremu se pridružuje tudi naš list.

Beneška Slovenija

Lišec:

NI CESTE — PAC PA DAVKI

Kakšne so ponekod razmere v Beneški Sloveniji dokazuje z vso zgovornostjo slučaj v Liščecah in v bližnjih zaselkih. Oblasti zahtevajo od ljudi redno plačevanje davkov, v zameno jim pa ničesar ne nudijo. Od vasi do električne centrale imajo tako cesto, da niti tega imena ne zasluži. Cesta je vojaška in je bila zgrajena že pred pol stoletjem. Od tedaj je nihče ne popravlja. Potem si pa lahko predstavljate, kakšna je.

Te dni so vaščani prejeli davčne pole. Rok za plačilo prvega obroka davkov je že tu. Prebivavcev se je ob pozivu »plačaj!« polastila jeza. Odposlanstvo vaških mož je neslo na občino protestno pismo s podpisi soseske in tudi z vsemi davčnimi polami. Vaščani pravijo, da ne bodo plačali davkov, dokler jim ne bodo cest popravili. Kdo bi jim ne dal prav?

Brdo:

NOVA DELA

Občinski svet v Brdu se je zbral prejšnji teden k seji, ki je imela na dnevnem redu v prvi vrsti ureditev in popravilo javnih cest. V načrtu so dela na cestah Brdo, Mikoti, Vedronca. Proračun zanje znaša celotno okrog 30 milijonov lir. V drugi vrsti je občinski svet govoril o popravilih ceste v Cezarjih in zgradbe nove ceste, ki bo povežala Zavrh z Bernadijo. Ta cesta je velikega pomena za turistični razvoj vsega okrožja, zato bi bilo potrebno, da se te v prvi vrsti poprimejo.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Kulturni dom

Filibert Benedetč

NE VEDNO KAKOR LASTOVKE

drama v dveh delih

krstna predstava

Scena, kostumi in režija: JOŽE BABIČ. Sodelavca pri sceni in kostumih: DEMETRIJ CEJ in ANJA DOLENČEVA. Glasba: ALEKSANDER VODOPIVEC. Pri predstavi sodeluje ansambl »5 F A N S«

V petek, 24. t. m. ob 21. uri (abonma I. ponovitev in invalidski); v soboto, 25. t. m. ob 21. uri (sindikalni abonma); v nedeljo, 26. t. m. ob 16. uri (abonma nedeljski popoldanski in okoliški); v torek, 28. t. m. ob 20. uri (študentovski abonma); v sredo, 1. marca ob 21. uri; v četrtek, 2. marca ob 21. uri; v nedeljo, 3. marca ob 16. uri.

Prodaja vstopnic vsak dan od 12. do 14. ure ter eno uro pred pričetkom predstav pri blagajni Kulturnega doma. Rezervacije na telefon 73-42-65.

Z OBCINSKE SEJE

Osrednja točka na ponedeljkovi seji občinskega sveta je bilo vprašanje o poobčinjenju trošarinske službe. Trošarinske zadeve goriške občine je pretresala posebna komisija. Ugotovila je, da je imela trošarinska družba INGIC približno tri in pol milijona dohodkov. Ti dohodki bi mogli priti v skupni občinski sklad. S povečanim prometom prostega pasu se bo dohodek iz trošarin povečal na 7 milijonov lir. Za poobčinjenje trošarinske službe so se izrazile v načelu vse stranke razen liberalne. Do končnega sklepa v tej zadevi bo pa prišlo šele na jutrajšnji občinski seji.

Med drugimi stroški so svetovavci odobrili tudi 13 milijonov lir za popravo uličnih pločnikov, med temi tudi v ulici Roma.

SLOVENSKO-ITALIJANSKO MANJŠINSKO SREČANJE

V soboto in nedeljo sta imeli Unija Italijanov iz Istre in Reke ter Slovenska kulturno gospodarska zveza tretje srečanje za izmenjavo misli o položajih obeh manjšin.

V soboto dopoldne so bili sprejeti predstavniki italijanske manjšine in SKGZ pri goriškem županu Martini. V pozdravnem nagovoru je poudaril pomen kulturnega razvoja etničnih manjšin v sklopu z matičnim in z večinskim narodom, v katerega državnem okviru živijo. Zahvalil se mu je predsednik istrske italijanske organizacije profesor Borme.

Popoldne ob šestih se je začel prvi, širši del zborovanja v Attemsovi palači ob veliki udeležbi povabljenih gostov in predstavnikov vseh oblasti. Po pozdravnih besedah dr. Sanzina je prebral dr. Antonio Borme v italijanščini obširen referat »Aktualna vprašanja italijanske etnične skupine v Jugoslaviji«. Za njim pa v slovenščini Boris Race, predsednik SKGZ, poročilo »Slovenska manjšina v Italiji in njeni današnji problemi«. Obe poročili so prejeli poslušavci v obojestranskih prevodih.

Prvi je v dvajset strani dolgem poročilu nakazal sedanji položaj italijanske manjšine v Jugoslaviji in teoretske vidike za njen razvoj. Pripomnil je, da ščiti italijansko manjšino vrsta ustavnih in zakonskih ukrepov, a pravna zaščita se še ni avtomatično spremenila v dejansko stanje. Borme se je določno izrazil, da se pravica ne sme deliti na podlagi številčnih razmerij; poleg tega pa je številčno razmerje izkrivljeno zaradi pritiska najrazličnejših vrst. Pravilno je tudi zavzel stališče, da se morajo priznati specifične pravice etnične skupine, ne glede na to, ali jih posameznik izrecno zahteva. — Pripominjamo, da velja tak primer zlasti za našo etnično skupino v Beneški Sloveniji in delno tudi na Goriškem.

Zavzel se je tudi za pravilno dvojezičnost, ki pomeni predvsem enakopravno obravnavanje obeh jezikov na vseh toriščih družbenega življenja. Rekel je, da uživa italijanski jezik resnično enakopravnost le v redkem številu istrskih središč.

Nato je predsednik Borme prešel na šolsko vprašanje. Ugotovil je določena izboljšanja, a tudi pomanjkljivosti, zlasti glede novih šolskih vrtcev in strokovnih šol. Govoril je tudi o vedno širši dejavnosti italijanskih kulturnih krožkov, ki imajo 9 pevskih zborov, 7 ljudskih odrov, 3 tamburaške in 3 folklorne skupine, 12 majhnih orkestrov, več literarnih krožkov, 17 stalnih knjižnic. Poleg teh prosvetnih ustanov ima

jo še Italijansko dramo, ki je slavila 20. letnico delovanja.

Pomembne uspehe je zabeležila časopisna in založniška dejavnost založbe Edi. Ta prejema okrog 400 milijonov dinarjev letne podpore in izdaja dnevnik »La Voce del Popolo«, dve reviji in en petnajstdnevnik. Niso pa še dovolj bogate radijske oddaje.

Krajša izvajanja, a približno po istih smernicah, je podal Boris Race. V prvi, teoretsko zasnovani polovici izvajanj je poudaril, da smo še daleč od uveljavitve bistvenih načel, ki veljajo za odnose do manjšin. Manjšinsko vprašanje se rešuje le improvizirano in občasno. Rešujejo se predvsem iz zunanje - političnega vidika in za voljo zunanjega pritiska. Pravilno je poudaril, da je v Italiji potrebna popularizacija manjšinske problematike.

Pripominjamo, da se moramo tudi mi sami otresti mišljenja, da se morajo deliti manjšinske pravice na podlagi neke pravne reciprocitete. En košček pravice istrskim Italijanom, potlej pa recimo Slovencem v Italiji in obratno. Manjšinske pravice ne smejo biti zasidrane v dogovorih mešanih komisij in še to enostranskih in ne za celotno manjšino, temveč v »forma mentis«, v moralnem vrednotenju, da je manjšinski problem celovito vprašanje. Tu ne gre samo za enake pravice z večinskim narodom, ampak za specifične manjšinske, tudi v jezikovno mešanih krajih.

Pravilno je Race poudaril, da je potrebno sistematično preučevanje vprašanj narodnih manjšin na znanstveni podlagi. V drugi polovici je kratko naštel ukrepe, ki so bili v zadnjih dveh letih sprejeti v korist slovenske manjšine v Italiji. Tu zopet pripominjamo, da za goriško pokrajino malo, za videmsko nič.

Dotaknil se je kritično tudi odnosa manjšinske organizacije SKGZ do političnih in upravnih činiteljev in do medstrankarskih dogovorov. Po njegovem mnenju stranke niso rešile naših problemov in zato se potreba »manjšinskih organizacij« vsiljuje sama po sebi.

Zaključil je, da moramo vztrajati v tem poslanstvu (t. j. boju) za manjšinske pravice iz globoke vere v človeka in pravičnost stvari same. (Po prebranih poročilih ni bilo nobene razprave).

V nedeljo dopoldne sta imela oba izvršna odbora poseben sestanek, na katerem je bila sprejeta izjava, ki je v uvodu skupna; v nadaljevanju so pa ločene ugotovitve Italijanske unije in Slovenske kulturno gospodarske zveze o njunih posebnih stališčih.

ITALIJANSKO - SLOVENSKI KONCERT

Ob tretjem sestanku Unije Italijanov iz Istre in Reke ter Slovenske kulturno gospodarske zveze v Gorici so nastopili v mali telovadni dvorani v Gorici pevski zbori iz Rovinja, Vodnjana, Dola in Proseka. Dvorana je bila popolnoma zasedena. Dobiček — od vstopnic po 500 lir — je bil namenjen poplavljenecem.

Ves večer v duhu kulturne vzajemnosti je lepo uspel. Prva je nastopila italijanska folklorna skupina iz Rovinja z nizom prizorov iz ribiškega življenja (El Pascadur)

Iz Goriške

Zbor, solisti, zlasti mlada pevka, so želi pripnanje kar pri odprtem odru.

Drugi je bil na vrsti moški pevski zbor »Kras« s Poljan pod vodstvom Pavline Komelove. Kot po navadi so vžgale Vodopivčeve »žabe«, še bolj pa italijanske poslušavce Kernjakova »Mojceja« z dobrim solistom.

Sledil je številni moški zbor Prosek-Kontovel, ki ga zna pevovodja Ignacij Ota krepko obvladati. Do popolne veljave je prišla Otova skladba »Devin« in vedno sveža Vrabčeva »Zdravica«.

Na koncu je prišel na vrsto italijanski mešani pevski zbor iz Vodnjana. Imel je daljši spored domačih istrskih pesmi. Pod vodstvom električno živahne mlade pevovodkinje Oriette Richter je navdušil poslušavce zlasti z Istrsko himno »Inno all'Istria« in z venčkom vodnjanskih domačih v priredbi Richterjeve.

Koncerta so se udeležili tudi mnogi predstavniki italijanskega in slovenskega kulturnega življenja iz Trsta in Gorice.

RODITELJSKI SESTANEK

Za nedeljo dopoldne je bil sklican roditeljski sestanek za slovenske višje srednje šole v Gorici. Udeležilo se ga je precejšnje število staršev ali njih namestnikov. Pogrešali smo zastopnike nekaterih vzgojnih zavodov.

Ravnatelj liceja-gimnazije in učiteljišča prof. Rožič je pozdravil navzoče in poudaril njihovo zanimanje za šolski napredek ter je izrazil pohvalo staršem, ki pošiljajo otroke v naše šole. Nato je po razredih orisal napredek in disciplino dijakov. Ustavil se je pri nekaterih točkah, ki jih bo treba izboljšati v prid šole in dijakov. Sprejet je bil tudi predlog, naj bodo taki sestanki bolj pogosti.

Po skupnem razgovoru so se starši razgovarjali s posameznimi profesorji, ki so jim uslužno dajali podrobna pojasnila o uspehih njihovih sinov ali hčera.

Štmaver:

SONČNI PRAZNIK

Nismo pričakovali, da se bo izkazal sveti Valentin res kot prvi pomladin, s prijetno sončno nedeljo. Pri nas mu pravimo pomladin, v splošnem pa velja tudi kot vseh zaljubljenih patron. Saj gre skupaj prva ljubezen in prva pomlad s prvimi cvetkami in te že bujno poganjajo po štmavskih brežinah.

V nedeljo nas je pa tudi sam sveti Valentin počastil z najlepšim vremenom. Po stari veri je treba tudi njega častiti, in sicer v njegovi starodavni cerkvi. Nekoč se je namreč zgodilo, da so imeli cerkveno praznovanje na prostem. Zato se je baje naslednje leto razjezil in je za svoj praznik poslal burjo in slabo vreme.

Letos smo bili torej z njim v dobrem, ker tako lepe Valentinove nedelje že zdavnaj nismo imeli. Prišlo pa je na praznovanje, na naše imenitne štruklje, klobase v vinu in k sladki kaplji res na stotine ljudi, kot že zlepa ne. Dolga kača avtomobilov se je neprestano vila po »stradonu« in po rebri »nad Stantom« navzgor. Varnostni organi so morali celo usmerjati promet vsa-

(Nadaljevanje na 9. strani)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Razgovor z Jožetom Peterlinom

V zvezi z dvajsetletnico Radijskega odra smo naprosili njegovega ustanovitelja in umetniškega vodjo, prof. Jožeta Peterlina za razgovor.

Kako je prišlo do ustanovitve Radijskega odra, g. profesor?

Po končani zadnji vojni je bil na tržaški radijski postaji dvojni program: italijanski in slovenski. Tudi Slovenski je moral polagoma zoreti v kvaliteto, hočem reči, da ni bilo vedno vse dobro, kar je bilo prve dni po vojni. Posebno pa so se programske zahteve povečale, ko smo Slovenci dobili samostojno radijsko postajo Trst II, ki so ga kasneje preimenovali v sedanji Radio Trst A. Slovensko narodno gledališče je tedaj nastopalo predvsem na odrih, razen tega zahteva mikrofonsko drugačno tehniko igranja kakor oder, zato se je zdelo, da v radijskem programu, ki je postal vedno bolj kvaliteten, Slovenci, poleg italijanskih igrancev, ne smemo zaostajati. Treba je bilo tako ustanoviti skupino, ki se je vsa posvečala samo igranju na radiu. Tako je končno nastala Radijska igravska družina — sedanji Radijski oder. Julija 1946 je imel svojo prvo oddajo, kmalu za tem pa je bil tudi formalno ustanovljen.

Kdo so bili »prvi stebri« Radijskega odra?

Začetniki Radijskega odra so bili tisti Slovenci v Trstu, ki so znali 1946. knjižno slovenščino: tedanji prvi napovedovalci, kot Vlado Krašič, urednik časopisa Glas zaveznikov, nekateri profesorji, ti so vsaj pravilno slovensko govorili. A treba je bilo iskati prave igravce. Med prvimi sem srečal pokojnega Slavka Rebca, gospo Stano Ofcijo, potem je začela sodelovati pokojna Tonči Turkova, Iza Kraljeva, Lojzka Lombarjeva, Jože Dovjak, zelo zgodaj je začel sodelovati Glavko Turk kot igravec otroških vlog, potem Martin Globočnik in drugi. Ti so postali res kmalu »stebri« Radijskega odra.

V kakšnih razmerah ste delali?

Delali smo v zelo skromnih razmerah. Več časa so smele biti na programu samo kratke enodejanke ali le odlomki daljših dram, ker je bil slovenski program majhen. Naši prvi avditoriji so bili predeljeni z vojaškimi odevami in so jih naredili zavezniški vojaki. V začetku za te radijske oddaje niso dajali honorarjev, pozneje so jih sicer dali, a zelo nizke. Toda igrali bi bili tudi zastoj. Čutili smo, s kakšnim razumevanjem in s kakšno hvaležnostjo so naši ljudje tedaj poslušali naše oddaje.

Katerega dogodka iz tistih časov se najbolj spominjate?

Ne vem, zakaj mi prihaja mnogokrat na misel iskanje nekega stanovanja na viale D'Annunzio. Neko mi je tedaj rekel, da tam živita dve Slovenki, ki zelo dobro govorita slovensko in da imata tudi smisel za igranje. Ker je bilo treba ustvariti kader igrancev, sem iskal tudi omenjeni Slovenki. Danes ne vem več, kako sta se pisali. Spominjam pa se, da sem ju našel. Nezaupno sta mi odprli vrata. Ko sem jima razložil, za kaj gre, sta moje vabilo, da bi sodelovali pri Radijskem odru, odklonili, češ, da ne smeta sodelovati; v ta čas namreč vpada prepoved sodelovanja z zavezniki. Najbrž mi je ostal ta obisk v tako grenkem spominu, ker mi je bilo težko, da smo tedaj presojali Slovenci v Trstu svoje naloge tako različno. Kmalu so se namesto tistih dveh pridružili Radijskemu odru drugi.

Kakšna dela ste najrajši igrali?

Vedno smo najraje igrali domača dela, ker smo čutili, da sežemo z njimi najbližje našim ljudem

A dobili smo tudi mnogo drugih, ki niso bila »ljudska« v tistem starem smislu, imela pa so zgodbo in to jasno in lepo. Ljudje so take igre razumeli in so jih poslušali.

Kakšen je bil nadaljnji razvoj Radijskega odra?

Radijski oder se je moral neprestano obnavljati in prenavljati, mnogi so namreč odhajali po svetu, ali pa so dobili zaposlitve, ki jim niso puščale več toliko časa, da bi prihajali na radio večer za večerom. Samo od igranja na radiu namreč ni mogoče živeti. In treba je bilo odhajajoče nadomestiti z novimi, se pravi, da je bilo treba začeti mnogokrat znova.

Kako gledate na njegovo bodočnost?

Upam, da bo postaja Radijskemu odru naklonjena tudi v bodoče. Prepričani smo smo se in tudi slovensko časopisje je na to opozorilo, da v slovenskih domovih zelo radi poslušajo prav radijske igre. Televizija jih ne more nadomestiti, prvič zaradi jezika, drugič pa zato, ker mnogi naši ljudje opravljajo taka dela, da lahko istočasno poslušajo prav igre. Kar zadeva igravce, me ni strah zanje, ker prihajajo stalno novi iz naših šol in igravski zbor sproti pomlaja.

Kakšna je vloga članov Radijskega odra zunaj radijskega območja, hočem reči, se pozna delo Radijskega odra tudi kje drugje? Kot nam je namreč znano, so njegovi člani aktivni še marsikje.

Člani Radijskega odra pogosto nastopajo tudi zunaj radijskega območja na različnih prireditvah, čeprav ne pod imenom Radijskega odra. Marsikje pomagajo v prosvetnih društvih in klubih, pri igravskih skupinah, saj imajo to prednost, da so svoj knjižni razgovor lahko v tolikih pripravah dobro izoblikovali. Ker poznajo tehniko radijskih oddaj, mnogi med njimi pišejo za radio in so se prav zaradi velike radijske prakse uveljavili med pisce radijskih tekstov. Velika prednost lepote slovenske besede pa je mnoge pritegnila v splošno službo slovenski stvari, čeprav je različna od recitativne vloge.

Kaj menite kot režiser o delih, ki jih igra

Radijski oder? Imate kak vpliv na njihovo izbiro? Na splošno namreč pogrešamo med temi deli izrazito sodobne tuje avtorje. Kaj je temu vzrok?

Radijska igra ima svoje zahteve in svoje prednosti. Menim, da bi moral biti vsak dramski tekst, ki je namenjen mikrofoni, tudi za to prirejen. Izvajavci nimamo na izbiro nobenega vpliva. Da pogrešate med dramskimi deli izrazito sodobne tuje avtorje, je vzrok avtorsko pravo. Do nas pridejo tista tuja dela, ki jih je RAI odkupil (pa tudi tista ne vsa), tista, ki so prejela nagrado Premio Italia in podobno. Seveda pa je ogromno del, o katerih beremo in ki so zanimiva, pa jih mi ne dobimo na spored.

Kaj menite o sodobnih slovenskih delih?

Kar je v novejši slovenski literaturi izšlo dobrih del, smo jih igrali — slovenska dela namreč ne zadeva nobena omejitev. Vendar sodim, da so dela, ki so jih napisali slovenski avtorji v Trstu, tako ob razpisu natečaja RAI za radijske igre, kakor v vseh teh letih, boljše v marsičem in zanimivejša, bolj sproščena in nevezana in zato privlačnejša kot dramska dela iz osrednje Slovenije.

»TRIESTE«

Kulturno-politični obzornik »Trieste« je zaključil s 75. številko svoj trinajsti letnik, pod uredništvom Guida Botterija in Giorgia Cesara.

Na prvem mestu prinaša nova številka Botterijev članek o tržaških upravnih volitvah. V njem ugotavlja dejstvo, da so se izjalovili napori skrajnežev. Cesare objavlja pregled jugoslovanske politike v letu 1966 ter ugotavlja glavne točke: Rankovićev padec, Džilasova izpustitev, ostavka Smolejeve vlade v Sloveniji in ureditev odnosov med Jugoslavijo in Vatikanom. O Milovanu Džilasu je prispeval v to številko zanimiv prerez Demetrija Volčića.

Zanimiv je tudi članek Sergia Bartoleja o petem sestanku za študij pravnega položaja dežel, ki je bil v Palermu decembra meseca. Zastopniki dežele Furlanija-Juljska krajina so se izrazili za harmonične odnose med državo in samoupravnimi deželami. Predstavniki Sicilije in Poadižja so se pa zavzemali za skrajno decentralizacijo.

Revija »Trieste«, ki hoče predstavljati tudi mnenje naše dežele, je skrbno urejevana in je tudi do naše etnične skupine dovolj nepristranska.

Raziskovavcu Knobleharju - čast, ki mu gre!

Letos bo sto dvajset let, odkar je odpotoval v Sudan naš veliki misijonar in učenjak dr. Knoblehar. Kot misijonarja ga naša katoliška javnost kar dobro pozna, saj se ga verske revije večkrat spominjajo, pred leti pa je v Argentini izšel o Knobleharju zelo zajeten življenjepis.

Kot znanstveniku pa moramo reči, da mu kulturna Slovenija še danes ni priznala tistega mesta, ki mu po vsej pravici pritiče. Morda prav zato, ker je bil misijonar? Ali že ni skrajni čas, da bi se Slovenci za vedno otresli tistega ozko-srčnega in krivičnega kriterija, po katerem ocenjujemo kulturno važnost naših mož le po njihovi idejni pripadnosti? Koliko Slovencev pozna Knobleharja kot znanstvenika in raziskovalca? Ali je v vsej Sloveniji ena sama ulica, en sam trg, ena sama znanstvena ustanova, ki bi imeli njegovo ime? Mislim, da ne. In vendar so ga kot raziskovalca priznali specializirani geografski krogi v tujini. Angleži, Francozi, Nemci, Italijani in Spanci, ki se lahko ponašajo s stotinami svojih pomorščakov, odkriteljev in raziskovalcev, Knobleharja ne pustijo v pozabi. Slovenci pa zanemarjamo to edino ime, s katerim bi se lahko ponašali! Pretiravamo? Ne! Knobleharjevo ime lahko izslediš v mnogih strokovnih opisih Afrike, zlasti tistih, ki obravnavajo raziskovanje reke Nila.

Britanska Enciklopedija pod besedo Nile dobesedno pravi: »An Austrian Roman Catholic mission was established in the Sudan, and in 1850 one of its members, Dr. Ignatz Knoblecher, sent to Europe reports, gleaned from the natives, of the existence of great lakes to the south.« Italijanski Leksikon Treccani pravi: Knoblecher (sloveno Knoblehar) Ignazio. — Missionario (S. Canziano della Grotta 1819 — Napoli 1858). Viaggio in Africa e risali tra l'altro il Nilo Bianco fino a 4°10' di Lat. N. fondando col Vinco e col Pedemonte una missione a Gondokoro.

Znanstveno važnost Knobleharjevega delovanja posredno priznava tudi GRANDE DIZIONARIO ENCICLOPEDICO U. T. E. T. (Torino), čeprav mu po drugi strani dela krivico, ker vse zasluge pripisuje njegovim sodelavcem in naslednikom: »Nel 1849 a Gondokoro sorse una missione cattolica veronese da cui irradiò l'esplorazione della regione negli anni successivi, condotta specialmente da Italiani.« (Kakor vidimo, je Britanska Enciklopedija natančnejša in bolj poštena).

Španska vele-enciklopedija ESPASA-CALPE naveda Knobleharja v odstavku »Odkritja v Afriki«.

Pred leti je neki ital. časnikar opisal svoja potovanja po Sudanu. V članku je omenil, da je na glavnem trgu mesta Juba, na skrajnem jugu dežele, videl kamenit steber, v katerega so bila vklesana imena prvih Evropejcev, ki so se po Nilu povzpeli do omenjenega kraja. Na prvem mestu je zaznamovano ime »nekega« Knoblecherja. Ne vem, če po valu sovraštva do vsega tujega, ki je zajel Sudan v zadnjih letih, steber še obstoja. Vsekakor pa je bil lep dokaz za zasluge slovenskega raziskovalca.

In Slovenci? Univ. prof. Svetozar Ilešič, ki je pred leti objavil zajetno knjigo pod naslovom »Afrika, Južna Azija, Avstralija« (Državna Založba, 1957), ga ne omenja! Popolnoma ga ignorira »Priročnik Leksikon« (Slovenski Knjižni Zavod, 1955)! In prav tako ga ignorirajo šolski zemljepisni teksti, ki pa seveda ne opuščajo imen kakor Stanley, Livingstone itd.

Upamo, da ne bo MLADINSKA KNJIGA, ki je pravkar začela izdajati za naše razmere močno SODOBNO ILUSTRIRANO ENCIKLOPEDIJO, ponovila starih napak, in da bodo v tem odličnem delu naši primerno mesto vsi tisti Slovenci, ki to zaslužijo.

Mirko Rijavec

GOSPODARSTVO

Ali kmetijstvo res nima bodočnosti?

Ce presojamo stanje po naših vaseh na tržaškem Krasu in tudi drugje, na Goriškem in v Beneški Sloveniji, in če govorimo s kmeti, dobimo vtis, kakor da so naši podeželski ljudje obupali nad kmetijstvom kot nad gospodarsko panogo, ki nima nobene bodočnosti in v kateri se ne splača delati. Vse sili v mesta, v tovarne, v mehanizirane delavnice, v trgovine in v razne upravne službe, npr. za mestne stražnike, uradnike itd. Doma ostanejo tisti, ki so že prestari, da bi menjali poklic, ali pa premalo podjetni, ali pa tudi zato, ker jim manjka vsakršne strokovne sposobnosti za kak drug poklic. Med tistimi, ki ostanejo, je najbrž le malo takih, ki bi ostali iz ljubezni do zemlje in do kmečkega dela.

»BEG Z ZEMLJE«

Sicer pa je isti pojav opaziti po vsej Italiji. Zadnja leta se povprečno nad 250.000 ljudi na leto preseli v Italijo s podeželja v mesta in število zaposlenih v kmetijstvu se stalno manjša. To imenujejo »beg z zemlje«.

To bi še ne bil poseben problem, če bi proizvodnost v kmetijstvu kljub temu naraščala in držala korak s splošnim gospodarskim razvojem v državi in z naraščajočim številom prebivalstva. Toda proizvodnost v kmetijstvu narašča v Italiji približno polovico počasneje kakor v drugih gospodarskih panogah in Italija mora vedno več živil uvažati. To pa pomeni, da problem ni v tem, da bi bila proizvodnja v kmetijstvu previsoka in da bi zato pridelki ne šli v denar. To velja sicer za posamezne panoge sadjarstva, a ne za celotno italijansko gospodarstvo. In to tudi ne velja za poljedelstvo in živinorejo v krajih, kjer živi naša narodna manjšina. Problem je drugje.

Po eni strani smo priče (in ne samo priče, ker občutimo to na lastni koži in v lastnem — žepu), da se cene živil, od zelenjave do mesa, vedno bolj dvigajo, kar pomeni (med drugim), da je povpraševanje vedno večje; po drugi strani pa vidimo, da ostaja okrog naših vasi zelo veliko njiv sploh neobdelanih in na tržaškem Krasu ni obdelana več niti ena tistih dolin, ki so predstavljale nekdaj prave oaze rodovitnosti na naših kamenitih kraških tleh. Še danes so visoko obzidane z zidovjem iz umetno zloženih kraških kamnov kakor majhni amfiteatri in pričajo o pridnosti naših prednikov in o njihovi ljubezni do zemlje. Toda na dnu dolin raste danes grmovje in nekatere služijo za prava smetišča. V nočnih

urah dovažajo meščani na avtomobilih svoje smeti, o katerih menda ne vedo, kako se jih znebiti (stare žimnice, obrabljeno pohištvo, celo razbitine in material od gradnje kopalnic in drugo) ter jih zvrčajo na rob dolin. Vendar to, kot je videti, nikogar ne boli. Niti lastniki se ne zmenijo za to, če si sploh gredo kdaj ogledat svoje doline, kjer so se potile njihove babice in morda še matere, da so pridelale družini dovolj hrane in še kaj za na trg.

NOBENA DRŽAVA NE MORE SHAJATI BREZ KMETIJSTVA

Iz Beneške Slovenije stalno poročajo (tudi v naših dopisih), da se vasi praznijo in da je na stotine hiš zapuščenih, zemlja pa postaja spet divjina. Ljudje so na delu v Nemčiji, Švici, Franciji ali kje drugje.

Toda v resnici noben narod in nobena država ne more shajati brez kmetijstva, ker ne more shajati brez živil. Zanemarjanje kmetijstva pomeni največji greh nad narodnim gospodarstvom in to se vsaki državi prej ali slej maščuje. Preseljevanje ljudi iz vasi v mesta je sicer nujen in naraven pojav. Toda to preseljevanje ne bi smelo doseči take stopnje, da bi trpelo kmetijstvo. Nasprotno, kmetijstvo bi moralo imeti od tega samo korist, ker bi se znebi lo odvečne delovne sile, ki niža proizvodnost in tržne presežke. Namesto takih odvečnih rok pa bi moralo naraščati število kmetijskih strojev in drugih pripomočkov umnega poljedelstva, umetnih gnojil, nove sorte pridelkov, pametno zatiranje škodljivcev itd. In obdelati bi morali vso zemljo,

ki se je splača obdelati. Kdo je dokazal, da se danes ne splača več obdelovati kraških dolin? V njih bi najbrž odlično uspevale razne vrste zelenjave, ki gre na trgu v denar, da je kaj. Morda bi se dale urediti v njih celo neke vrste umetne grede, s pomočjo cenjenih plastičnih mas. O tem naj bi spregovorili strokovnjaki.

Neovomno bo spričo naglega naraščanja prebivalstva prišel časa, ko se bo spet splačalo obdelovati vso zemljo, kajti uvoz živil iz tujine ima svoje gospodarske meje. Nasi kmetje naj se tega zavedajo in naj ostanejo zvesti zemlji. Kmečki poklic je še vedno najbolj neodvisen in nudi največ zadoščenja. Potrebno bi bilo le urediti prodajo pridelkov, da ne bi šel glavni del dobička v žep raznih prekupčevavcev - posrednikov, ki niso potočili niti ene potne srage za pridelke, hočejo pa na njih mastno zaslužiti, pri čemer naj bi se zadovoljil kmet z minimalnimi dohodki, potrošnik pa naj bi živila drago plačeval, kot se zdaj dogaja.

Zlasti država je poklicana, da uredi tudi to vprašanje, če hoče ohraniti kmetijstvo zdravo in donosno. Veliko pa je odvisno tudi od kmetov samih, ki so v tem pogledu preveč apatični. To velja tudi za naše kmete. Morali bi se boljše organizirati za prodajo svojih pridelkov, od zgodnjega pomladanskega sadja (zdaj črešnje marsikje zginejo na drevesih, v trgovinah pa drago prodajajo razne manjvredne sorte, ki pridejo od daleč) do mleka in mesa.

Vsaka država in vsak narod pa bi se morali tudi zavedati, da je ravno kmečki stan vir biološkega zdravja in moči naroda. Kjer je kmečki stan na tleh, tudi narod in država ne moreta biti močna. In obratno: kjer so kmetje zadovoljni in gospodarsko trdni, tam je zdravo celotno gospodarstvo in vsa narodna struktura. Zato je stanje kmetijstva pravo merilo za gospodarsko stanje vsakega naroda in države.

Pobude deželne uprave za razvoj živinoreje

Pokrajinsko kmetijsko nadzorništvo sporoča živinorejcem tržaške pokrajine, da bo s sredstvi, ki jih je dal na razpolago urad za kmetijstvo, gozdarstvo in gospodarstvo hribovitih predelov dežele Furlanije-Juljske krajine, izvedlo v prid izboljšanja krajevne živinoreje, sledeče pobude:

1. Pokrajinski natečaj za izboljšanje hlevov, senikov in nabavo tozadevne opreme.

Vsi živinorejci, ki nameravajo izboljšati svoje hleve (popraviti ležišča, strop, povečati ali napraviti nova okna, cementne jaslje, gnojnične jame itd.) lahko vložijo pri pokrajinskemu kmetijskemu nadzorništvu v Trstu prošnjo v roku do 28. februarja t. l.

Tozadevna dela morajo biti končana do 30. junija letos.

Odkazane nagrade ne bodo presegle 50 odst. stroškov za izvršena dela (delo in potreben material).

2. Nagrade za dobro vzrejo odbranih telic.

Vsi živinorejci, katerih živina je podvržena kontroli mleka in je vpisana v rodovniško knjigo, lahko vložijo prošnjo na pokrajinsko kmetijsko nadzorništvo za vzrejo nagrado telic. Omenjene nagrade, v znesku 15.000 lir, bodo dodeljene po četrtem mesecu starosti telice.

3. Nagrade za dobro vzdrževanje brejih junic

Vsi živinorejci, katerih živina je vpisana v rodovniško knjigo lahko vložijo prošnjo za prejem nagrade za dobro vzrejo junic.

Omenjene nagrade, do največ 30.000 lir, bodo dodeljene po četrtem mesecu brejosti junice.

4. Prispevek za nakup odbrane goveje živine.

Vsi živinorejci, ki nameravajo kupiti krave molznice z visokim rodovnikom za izboljšanje živinorejske ravni svojega hleva, lahko vložijo prošnjo v roku do 10. marca p. m.

Prispevek bo znašal 25 odst., a ne bo presegel 75.000 lir, za vsako govedo, ki mora biti tudi v posesti rodovniškega in živinozdravniškega izpričevala, ki ne sme biti starišče od 36 do 38 mesecev.

5. Natečaj za zidanje novih in izboljšanje že obstoječih svinjakov.

Vsi kmetovalci, ki nameravajo izboljšati ali zidati svinjak, morajo predložiti v roku do 28. t. m. prošnjo pokrajinskemu kmetijskemu nadzorništvu.

Dela bodo morala biti izvršena v roku do 30. junija letos. Nagrade za izgotovljena dela ne bodo presegle 50 odst. stroškov (delo in material).

Za podrobnejša pojasnila se živinorejci lahko obrnejo vsak dan, razen sobote, na živinorejski urad pokrajinskega kmetijskega nadzorništva v Ulici Ghega, štev. 6/1 - tel. 23-927 in 38-673

PREVEČ PREMOGA TUDI V JUGOSLAVIJI

Premogovniki v Jugoslaviji so zašli v krizo, ker gredo zaloge premoga prepočasi v promet. Strokovnjaki si ubijajo glave, kako bi temu odpomogli. Toda ta pojav je splošnoevropski in je predvsem posledica elektrifikacije železnic in kurjenje stanovanj na nafto, pa tudi premajhnega števila elektrarn na premog, kjer bi lahko premog najbolj gospodarsko izkoristili.

Rešitev — v svetovni perspektivi — je morda v tem, da bodo uporabljali premog kot surovino za predelavo v kemični industriji.

NAŠ GOSPODARSKI

sourednik inž. Josip Rustja iz Gorice je že pred tedni obolel. Kljub bolezni je pa še vedno nadaljeval s pisanjem svojih zanimivih in priljubljenih kmetijskih in gospodarskih razprav v našem listu.

Pred 14 dnevi se mu je pa zdravstveno stanje poslabšalo in so ga morali odpeljati v bolnišnico. Zato je tudi naša gospodarska stran okrnjena.

Upamo in želimo, da bi inženir Rustja kmalu ozdravel in da bo spet prijel za pero.

Spomini iz prve svetovne vojne

■ ■ ■ 38 ■ ■ ■ ■ ■ V RUSKEM UJETNIŠTVU ■ ■ ■ ■ ■ Inz.-J. R. ■ ■ ■

Ob pol ene sem že moral kositi, če sem hotel pravočasno začeti svojo popoldansko vremensko službo. Kosilo samo ni bilo nikdar ovira, ker je bilo v splošnem vedno že pripravljeno: »mamaliga« je bila skuhana, »brinza« pripravljena, v »boršču« je bil krompir razkuhan; napol surovi so bili kvečjemu veliki kosi živinske pese, ki je bila bistveni sestavni del — neka osnova — naših »borščev«.

Živinska pesa pa ni zmanjkala; to je bila edina povrtina ali zelenjava, ki je bila masovno na razpolago celo leto.

Po končani meteorološki službi sem lahko počival eno uro, potem pa v rastlinjak. Rastline v loncih so potrebovale tem manj vode, čim bliže so bile zoritvi. Tehtati lonce in dolivati vodo pa je le bilo še vsak dan potrebno. Prvi dan svoje meteorološke službe sem takoj po končanem delu v rastlinjaku šel k »nabljudatelju« po laterno-veternico, potrebno za večerno službo. Njega ni bilo doma in ko sem gospe dopovedal s kazanjem na laterno, kaj želim, mi je tudi največ s kazanjem dopovedala, da mi jo bo mož prinesel. Nato sem šel na mlatišče »baraban«, od koder je bilo slišati mlatilnico. Sodeč po ravnateljevem izrazu, je moralo biti vse v redu. Čehi s stražnikom so naložili na voz vreče z omlatenim zrnjem in ga vlekli oziroma porivali proti domu, svojemu bivališču, kjer je bila zgoraj žitnica.

S tem je bil zaključen delovni dan — za druge, a ne za mene. Moral sem še ob 9. uri opraviti meteorološko službo. »Nabljudatelj« mi je prinesel laterno, steklenico kerosina-petroleja in pol škatlice žveplenker me naučil, kako se laterna prižge. Voščil mi je mnogo sreče in šel. Jaz pa k večerji v kuhinjo. Tja je prišla Jerina — ravnateljova služkinja in pestunja ter mi dala razumeti, naj pridem po večerji k ravnatelju. Tega vabila sem bil vesel, ker sem razmišljal, kako bi najbolje prebil čas od večerje do 9. ure.

Pri ravnatelju je bil na enem koncu mize samovar z biškoti, na drugem pa časopisi, ki jih je bil prinesel iz Kišeneva. Najnovejši je bil »Odesskije Novosti« od prejšnjega dne. Zanimala so me zlasti vojna poročila in sem jih tudi hitro našel. Seveda sem iskal samo z veliko začetnico tiskane besede, ker so navajale kraje. Nekaj premikanja je bilo samo na ruski fronti. V italijanskem poročilu je bil imenovan Rihembergo. Kaj, ali so Italijani prodrli do Rihemberka? Preučil sem celotni dotični odstavek vojnega poročila in razbral, da so Italijani bombardirali postajo Rihemberk in poškodovali več garnitur vlakov ali vagonov, tega nisem dobro razumel.

Takrat sem omenil ravnatelju, da se moram čimprej naučiti ruski in če ima kakšno lahko rusko slovnico, da bom začel od A. Odgovoril je, da take slovnice nima, pač pa da mi bo mogoče pomagala tale knjiga... s police je vzel tanko knjigo »Hitro nemško« za Ruse. Pregledal sem, pa mi ni odgovarjalo. Potem sem vprašal za kakšno znanstveno knjigo. Nekaj je gledal po polici in mi dal debelejšo knjigo »Mikrobiologija«. Pregledal sem jo in se mi je zdelo, da bo kar uporabna.

Ker se je ura bližala 8.30, sem vzel knjigo in šel domov po laterno in beležnico. Ko sem končal meteorološko opazovanje, sem seveda nesel laterno v sobico in z velikim zadovoljstvom začel tako urejevati posteljo in okoli nje, da bi mi luč od bli-

zu svetila, ko bom v postelji, in da bom lanko bral, čeprav ne bom držal knjige v roki. Knjiga »Mikrobiologija« je bila namreč precejšnjega obsega in težka. A na noben način nisem mogel urediti stvari po svoji želji. Edina resitev je bila ta, da sem sedel na postelji, laterno imel obešeno na stol, knjigo pa držal kakšenkrat v rokah, večinoma pa naslonjeno na stol. Začel sem jo temejito študirati, od začetka. Najprej sem ugotovil, da je prevedena iz nemščine. Potem sem pocasi razbral, kako je to povedano. Besede sem glasno ponavljal, dokler jih nisem znal na pamet in jih z lahkoto izgovarjal. A kdo mi jamči, da izgovarjam pravilno, s pravim naglasom? Pregledal sem knjigo še tu in tam, a več kot sem listal po njej, tem bolj trden je postal sklep, da knjigo drugo jutro vrnem. S tem je bil zaključen moj tečaj ruskega jezika s pomočjo znanstvene knjige. Nekaj pa sem le pridobil s tem uvodnim študijem: Prvič, postal sem truden in zaspan ter sem kmalu zaspal. Drugič, nočni čuvaj je videl, kako sem se mučil, da bi dobil primerno držo za ležanje in istočasno učenje, pa je sklenil, da mi bo pomagal. Takoj drugi dan je privlekel od nekod mizo, ki sicer ni bila nova in ne velika, a bila je ravna in je imela predal s ključem. Kdo bi si kaj takega mislil? Zato pa sem se mu zahvalil in rekel: »Vi ste harošči človek, spasibo.« Bil je zadovoljen. Jaz pa tudi.

Drugi dan se je začela prava mlatev. Ko sem ob 7. uri šel na meteorološko postajo, je mlatilnica Deering že sipala zrnje, 4 konji pa so vrteli vitel, ki je dajal gonilno silo. Uniformiranemu stražniku z bridko sabljico ni bilo potrebno priganjati Čehov k delu, ker so radi delali. Saj je bil to krati tudi za nje. Rad bi gledal, a sem moral naprej. Ko sem končal z zapisovanjem vremenskih podatkov, sem šel k češkemu učiteljem, ki so jemali snope za preiskavo v laboratoriju. (Dalje)

Pokristjanjenje Slovencev

(Nadaljevanje s 3. strani)

narava pa je trda in skopa. To pa je moglo biti le kje visoko na severu, v Skandinaviji in v gorah.

Najbrž imamo ostanek pradaevne nordijske mitologije tudi v znameniti slovenski ljudski pesmi o ribi Faroniki in Jezusu:

Po morju riba plava,
riba Faronika.
Se bo na hrbet zvrnila,
riba Faronika,
ves svet bo pogubila,
riba Faronika...

Jezus za njo priplava
po morja globočini:
»Oh nikarte, nikarte, riba,
riba Faronika,
zavoljo otrok nedolžnih,
zavoljo porodnih žená.«

Na prvi pogled je jasno, da ta starodavna pesem nima nič opraviti s krščansko vero. Jezus je bil gotovo pozneje, že v krščanskem času, vpleten vanjo, da je nadomestil kakega poganskega mitičnega boga ali junaka. To dokazuje tudi dejstvo, da je prosil ribo Faroniko, naj prizanese svetu samo zaradi nedolžnih otrok in porodnih žená, torej ne zaradi vseh ljudi, medtem ko je Jezus v res-

nici odrešil s svojim trpljenjem vse ljudi. Njegov razlog, s katerim prosi ribo Faroniko za usmiljenje, je torej porojen iz plemenitega, a čisto človeškega nagiba, predvsem iz želje, da bi se ohranilo človeško življenje. To daje misliti, da je šlo v resnici prvotno za neko dobro božanstvo, zaščitnika človeškega rodu. To potrjuje tudi besedna analiza besede Faronika, ki seveda nima in ne more imeti že po samem smislu pesmi nobene zveze s faraoni (!), kot so mislili nekateri. V resnici gre najbrž za besedo Fár-ond (Fár-aand), ki pomeni dobesedno: Zlobni duh. V staronordijskem jeziku je pomenila namreč beseda fár: sovraštvo, hudobijo, zlo, nevarnost, nevarno bolezen, nesrečo ali zahrtnost. Besedo ond ali aand (duh) pa smo v tej razpravi že večkrat obravnavali, npr. v besedi Kor-and ali korant. V modernih skandinavskih jezikih pomeni beseda ond hudoben, ont pa slabo, hudo, kar je morda ostanek verovanja v nekega zlobnega duha. Tudi slovenska beseda hudi (ta hudi) je gotovo istega izvora.

Pesem o ribi Faroniki bi torej pomenila, da je plaval v morju ali nad morjem Zlobni duh, ki je hotel uničiti človeštvo, od tega pa ga je odvrnil (ali zlepa, kot v pesmi, ali v spopadu) Dobri duh, varuh človeštva. Značilna je tudi povezava pojmov ali pravza-

prav besedna igra, kajti v staronordijskem jeziku je pomenila beseda far (ki se piše brez naglasa) stanje, način, morsko potovanje, ladjo.

Lahko pričakujemo, da bo natančnejše preučevanje odkrilo v slovenskih ljudskih pesmih, legendah in pravljicah še marsikakega ostanek staronordijske mitologije, ki so jo prinesli Slovenci še s seboj iz Skandinavije, ne pa jo samo prevzeli v poznejših časih od drugih narodov. Doslej se je take vplive avtomatično pripisovalo sosedstvu z Nemci, ne da bi se kdo potrudil, da bi to raziskal in ugotovil, če je to res ali ne, in če Nemci kot narod, ki ni nikoli prebival v Skandinaviji, sploh imajo take mitološke elemente.

Kot pristen ostanek staronordijske mitologije se bo verjetno izkazala legenda o kralju Matjažu, ki spi s svojo vojsko pod Peco in čaka, da pride osvobodit vse Slovence. Ne more biti dvoma, da je kralj Matjaž v novejših časih le nadomestil v legendi neko drugo, prvotno mitološko osebnost, katere ime se skriva morda v samem imenu gore Pece. Pa tudi beseda Matjaž je morda fonetično v zvezi s prvotno besedo, npr. z izrazom madr — mož. Samo natančno poznanje staronordijske mitologije (sag) in slovenskega izraznega fonda bo lahko razjasnilo tudi skrivnost tega slovenskega nacionalnega mita, ki verjetno tudi že spremlja slovenski narod od začetka njegove zgodovine.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Važnost globokega dihanja v športu

Za zdravo življenje potrebujemo čimveč svežega zraka. To pa za mnoge na žalost ni več samo po sebi umevno. Nešteti dimniki, izpušne cevi in nevidljiv prah zavija večino mest stalno v oblake izparin. Na mnogih delovnih mestih delajo delavci tesno drug ob drugem. Stanovanja so majhna in večinoma prenaseljena. Nič čudnega, da je zrak, v katerem se gibljemo in živimo, ne samo onesnažen, ampak da mu primanjkuje najvažnejše — dovolj kisika. Tega pa človek pri delu in športu pri treningu potrebuje v obilni meri. Temu se pridruži še to, da moramo mnoga dela opravljati sede in v sključeni drži. Vse to povzroča, da dihamo vedno bolj površno — plitvo, in zato ni čudno, da se toliko ljudi pa tudi športniki, ki ne obvladajo dovolj pravilne tehnike dihanja, velikokrat počutijo utrujeno in mlahavo. Kar junjasti so ali celo bolni, ne da bi vedeli, kaj je temu vzrok. Vedo le, da trening ni prenaporen oziroma da poklicno delo tega ne more povzročiti. Človek tedaj pogosto krivi pomlad ali jesen, vročino ali mraz, sploh spremembe vremena, želodec in prebavo ali neodkrito revmo itd. Športnik si večinoma ne ve pomagati, odrasel človek pa si poskuša pomagati s kavo, šilcem slivovke ali cigaretami, da vsaj malo »pride k sebi«.

Stoletnik — kmet — gorianec, je na vprašanje časnikarja, kaj mora storiti človek, da postane tako star, odgovoril: »Mladi mož, človek mora vedno samo dihati, čisto mirno, naprej in naprej. Če bi še dostavil, da mora vdihavati svež zrak, bi to ne bila le šala, ampak zares najboljši nasvet.

Edino sredstvo, ki zares pomaga — je, vsak dan redno in tako pogosto, kot je le mogoče, potegniti skozi pljuča svež zrak z mirnim, toda polnim dihanjem. Mnogo ljudi in med temi je mnogo športnikov, pozablja na pravo »zajemanje« zrak. Pri tem je posebno важен izdih, kajti v dobro izčiščena pljuča zrak sam priteče v zadostni količini. In prav v tem dihanju je najboljše

domače zdravilo proti utrujenosti in mlahavosti. »Zdravljenje z domačim zrakom« vsakomur koristi in kdor bo po naših nasvetih začel, bo to kmalu opazil pri svojem splošnem počutju. Ta dobra in enostavna reč ima še to prednost, da ne stane toliko kot »zdravljenje utrujenosti« v planinskih ali obmorskih predelih, ki ga moramo vedno končati že takrat, ko smo šele zaživel in nato doma »pademo« zopet v stari način življenja.

To »zdravljenje z našim vsakdanjim zrakom« izvajamo harmonično prilagojeno vsakokratnemu spremenjenemu dnevnemu poteku našega življenja. Načela veljajo za moške in ženske, za športnike in športnice, za otroke, odrasle in tudi v pozni življenjski dobi:

1) ko vstanemo zjutraj, ne začnemo s cigareto, marveč z globokim izdihom in počasnim vhihavanjem svežega jutranjega zraka ob odprtem oknu. To ponavljamo med umivanjem in oblačenjem do zajtrka.

2) Na delo ali v šolo hodimo deset do dvajset minut peš in z globokim dihanjem ventiliramo naša pljuča — zjutraj je tudi zrak na cestah še razmeroma najbolj čist. Če je to pot do službe oziroma do avtobusa prekratka, opravimo to s krajšim sprehodom pred hišo ali napravimo »dihalni ovinek«, toda še vedno brez cigarete! Podobno ravnamo tudi na poti z dela domov, športniki pa vedno še na poti k treningu in domov.

3) Zajtrk, malico kosilo in večerjo uživamo poleti, od zgodnje pomladi in pozno v jesen, vse ob široko odprtem oknu, še boljše na balkonu, v restavracijah in menzah pa na vrtu. Nato napravimo nekoliko korakov z globljim izdihavanjem in počasnim vdihavanjem.

4) Ne samo za vse delovne ljudi, gospodinje, matere, otroke in starejše, ampak posebno za vse športnike in športnice so važni dnevni sprehodi in nedeljski izleti v naravo. Tako imenovani higienski sprehod, ki je žal še našim športnikom velikokrat smešen, je ob primernem dihanju izredno važen za dobro ventilacijo pljuč in nabiranje moči za treninge in tekmovanja.

5) In končno je važen vsakodnevni zaključek našega »zdravljenja z domačim zrakom«. Preden greste spat, odprite okna, mirno in sproščeno se vlezite ter zopet, s poudarkom na izdihu globoko in počasi dihaite. Kmalu vas bo objel miren krepak spanec do jutra.

Prof. dr. ALOJZIJ ŠEF
(»Delo«)

NABIRKA ZA TRETJO SLOVENSKO HIMALAJSKO ODPRAVO

Slovenska planinska zveza pripravlja tretjo odpravo slovenskih planincev na Himalajo. Odprava naj bi dokončala delo druge slovenske himalajske odprave. V jeseni letos ali spomladi prihodnjega leta naj bi se povzpela na vrh gore Kangbačen, ki je visoka 7902 metra.

Sredstva za opremo in potovanje odprave pa zbirajo z nabirko. Planinska zveza Slovenije je naslovila pred kratkim na vse slovenske občine prošnjo, naj podprejo odpravo. »Če bi vsaka občina v Sloveniji podprla to našo vrhunsko alpinistično ekspedicijo vsaj s 500.000 do 1.000.000 din, bi bila ekspedicija zagotovljena, ker bi bil tako glavni del sredstev pravočasno zbran«, je rečeno v poročilu. Ljubljanska občina Center je že dala dober zgled in določila v ta namen 1.000.000 starih dinarjev. Planinci pričakujejo, da jo bodo posnemale druge slovenske občine. Nedvomno pa bi tudi nabirka med zasebniki, ki ljubijo to najlepšo obliko slovenskih ljudskih športov, kaj prinesla.

Z Goriškega

SONČNI PRAZNIK

(Nadaljevanje s 5. strani)

ke pol ure navzgor in navzdol. Tuji gostje so torej videli, kako je Stmaver na zemljevidu sicer blizu Gorice, v resnici pa daleč Bogu za hrbtno. Takšne ceste z globokimi luknjami in nevarnimi in ozkimi ovinki navkreber zaradi usadov zares ne najdeš zlepa.

Po grdi poti pa prideš v čudovito krasno naravo pod Svetim Valentinom in Sabotinom. Že predpoldne se je zbralo dosti ljudstva pri naši cerkvi k slovesnemu opravilu. Popoldne je šagra dosegla višek pri štrkljih in poticah. Avtomobilistom niti klanci niso več povzročali skrbi zvečer na povratku domov. Tako veselo je bilo vse; zato upamo, da bo tako tudi prihodnje leto.

Standrež: PEVSKI NASTOP

Goriški moški pevski zbor »Morko Filej« nadaljuje svojo umetniško turnejo po naših vaseh. Zadnji nastop je imel v Standrežu, Velika udeležba domačinov je bila dokaz, da je tudi v Standrežu še veliko zanimanje za domačo slovensko pesem.

Sporod pri tem nastopu je bil običajen, z zaključno Vodopivčevo spevoigro »Kovačev student«. Ko smo opazovali prijetno prosvetno dvorano in zadovoljne obraze udeležencev, smo pomislili, da bi se moglo kaj podobnega ustvariti tudi v bližnjih Sovodnjah in v drugih okoliških vaseh. Saj se le na takih prireditvah ljudje med seboj srečujejo, zabavajo in kulturno poživljajo. Če bi ne imeli takih srečanj, bi zavladala po naših vaseh pusta praznina in egoizem.

Požrtvovalnim Standrežcem, posebno gospodu župniku, pa izražamo priznanje za njihovo požrtvovalnost.

GLASBENI POPOLDNEVI

Glasbena ustanova »Città di Gorizia« je začela tudi letos prirejati sobotne koncertne popoldneve. Na sporedu jih je 5, vsako soboto ob šestih zvečer v dvorani Glasbene šole v Oberdanovi ulici 11.

V soboto je nastopil zbor »Ermes Grion« iz Tržiča. Pod vodstvom dirigenta Policar-dija je izvajal 7 polifonskih skladb nabožne vsebine, po večini iz 16. stoletja. V drugi polovici pa enako število posvetnih polifonskih skladb, tudi iz 16. stoletja, razen ene.

Zahtevne skladbe je zbor zapel res mojstrsko, posebno prvi del. Udeležba pa ni bila prav številna. Seveda, take vrste koncerti zahtevajo že tudi nekoliko glasbeno izobraženo uho.

V soboto ob isti uri je na sporedu glasba Vitalija, Mendelssohna in Dvoraka za violino in klavir.

Iz Trsta

DRAMSKA SKUPINA P. D. »IVAN CANKAR«

V soboto, 25. t. m., ob 21. uri v dvorani p. d. »Ivan Cankar« — Ul. Montecchi 6 IV. nad.

Sergej Verč

KOCKE V KOCKI

drama v dveh dejanjih

krstna predstava

Režija: SERGEJ VERČ — Scena: Ivan Verč
Sodelujejo: Jurij Kufersin, Stojan Colja, Ivan Verč, Vojka Lavrenčič, Mara Rogelja, Boris Gombač, Ana Mikulus in Sergij Verč.

PONOVITEV: V petek, 3. marca ob 21. uri v isti dvorani

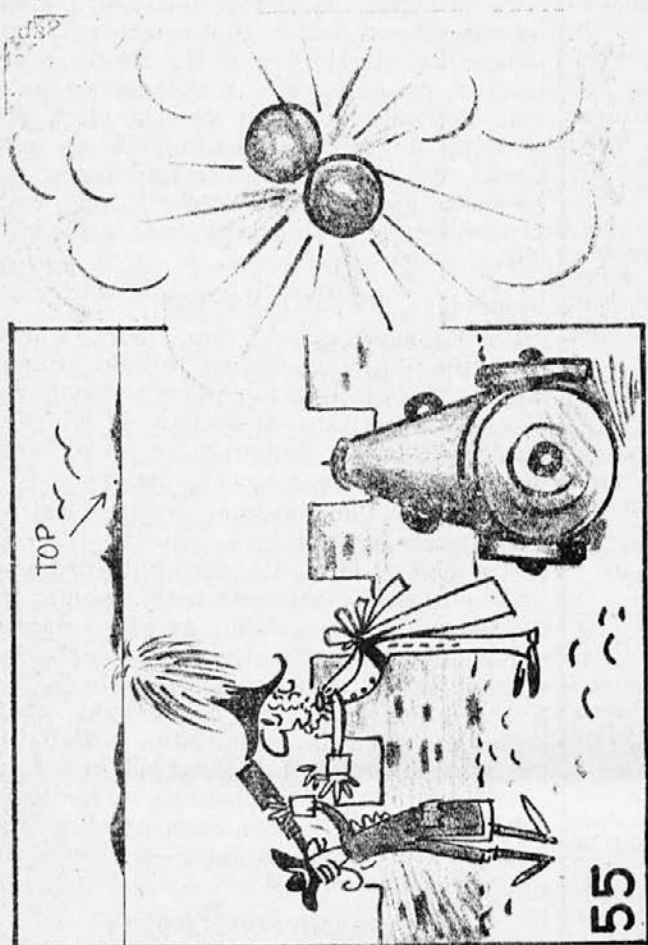
SPORTNE NOVICE

V Ljubljani šele razpravljajo o tem, ali naj bi se jugoslovanska (slovenska) hokejska reprezentanca udeležila svetovnega prvenstva, ki bo v kratkem na Dunaju, ali ne. Če se ga sploh ne bi udeležila, bi bil to svedeča velik padec v pri-meri z lani, ko je Ljubljana celo organizirala svetovno hokejsko prvenstvo in je pristala jugoslovanska reprezentanca v zgornjem delu lestvice B skupine.

Slovenski smučarki Majda Ankele in Vida Tevž sta se zelo dobro uvrstili na predolimpijskem tednu v Chamroussu v Franciji. V ženskem smuku je zasedla Ankeletova 5. mesto, Tevževa pa 6., pred Annie Famose in Gino Hathorne.

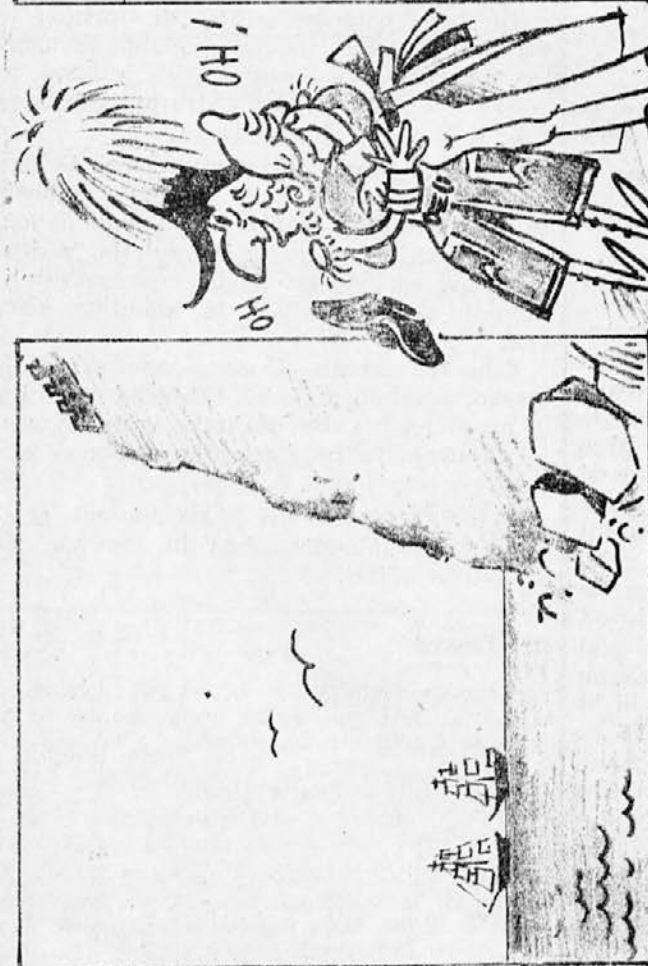
Jugoslovanski reprezentanti v smučarskih tekah se pritožujejo, da morajo nastopati na važnih tekmah v tujini z zelo slabo opremo, zlasti s smučmi, ki so navadno boljše smuči za široko potroš-njo, namesto posebnih tekmovalnih smuč. Poleg tega se nihče ne briga bogve kaj zanje. To jim zbija moralo in je v veliki meri vzrok njihovih neuspehov, kajti tekmovalci drugih držav nastopajo sijajno opremljeni in obdani od funkcionarjev, ki skrbijo zanje. Slovenski športni funkcionarji in tisk pripisujejo krivdo za to brezbriznost beograjskih športnih funkcionarjev, ker je tam o-srednji sedež smučarske zveze in bi morali tam poskrbeti reprezentativnim tekmovalcem za opremo.

Slavni madžarski nogometaš Ferenc Puskas, ki je skoraj dve desetletji igral — najprej za Honved iz Budimpešte in madžarsko reprezentanco, nato pa za Real iz Madrida se bo od nogometne žoge poslovil 30. junija. Takrat bo na stadionu Bernabeu v Madridu Real priredil zanj posebno tekmo. Po končani karieri se bo Puskas posvetil svoji tovarni madžarskih klobas, te dni pa namerava odpreti v Madridu tudi restavracijo z madžarskimi specialitetami.

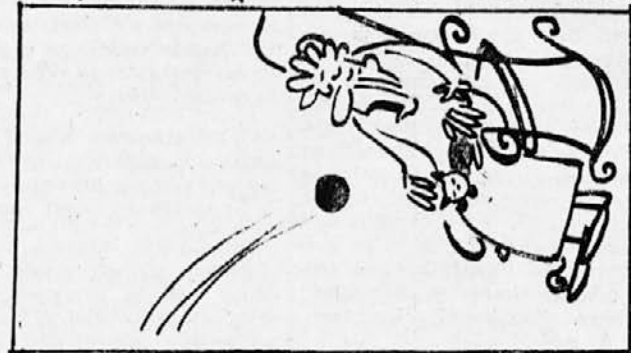
55

težko kakih šestinštrideset funtov. Povedal sem to generalu, ki je vzel daljnogled in se preprčal, da imam prav. Z njegovim dovoljenjem sem ukazal, naj iz najbližnje baterije privlečejo top, ki meče oseminštrideset funtov in ga natanko naravnal — tu ni kaj dvomiti, zakaj brez priteravanja: boljšega topničarja od mene ni bilo — torej, naravnal sem top na cilj. Pazljivo sem spremljal vsak sovražnikov gib in ko je njegov topničar prižgal, sem tudi jaz v istem trenutku dal znamenje, naj se prižge še naš top.

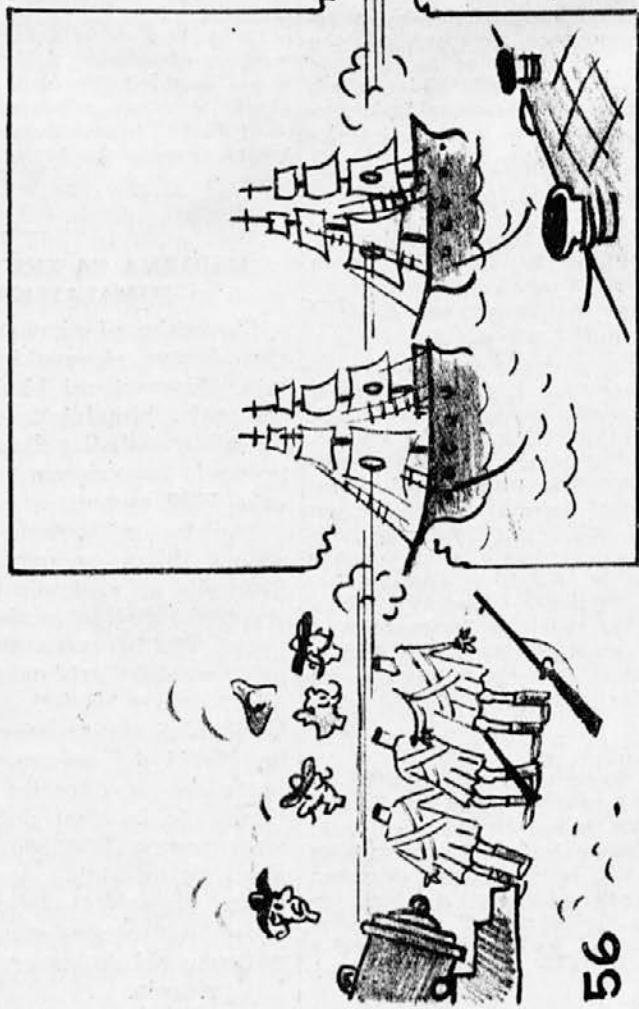
55. Sklenil sem obiskati starega prijatelja, angleškega generala Eliota, ki je hrabro branil Gibraltar v času obleganja. Plul sem do te trdnjave s floto, ki je vozila hrano pod poveljstvom nekega lorda. Ko je uplahlil prvi val radosti, ki pljuske zmeraj, kadar se po dolgem času srečata stara prijatelja, sem šel z generalom na ogled po trdnjavi. Rad bi si bil ogledal položaje. Iz Londona sem prinesel odličen daljnogled z zrcali, in ko sem ga zdaj nastavil pred oko, sem videl, da je sovražnik prav v tem trenutku nameraval izstreliti topovsko kroglo,

ZELO RAD BI NARISAL ŠE POT NAŠE KROGLE PA MI PROSTORA. TO, UPAM, VERJAMETE, DANI LAZ. POZDRAVLJA VAS PEČAR

Njen mož je medtem prišel domov, in ko je videl, kaj se je zgodilo, krogla pa se ni dala izvléči, je vzel kladivo in jo zabil do želodca, od koder je potem po naravni poti prišla ven.

Pa tudi naša krogla se je odlično izkazala. Ko je na opisani način odbila sovražnikovo kroglo, je nadaljevala svojo rušilno pot, pogrnala v zrak top, ki je bil streljal na nas, in ga tako s tovrsto vrgla na bližnjo ladjo, da se je le-ta potopila. Z njo je utonilo tisoč španskih mornarjev in vojakov.

56

56. Sovražnikova krogla se je odbila nazaj s tolikšno silo, da je odbila glavo ne samo topničarju, marveč tudi šestnajsterici drugih vojakov, ki je vanjo zadela na poti proti afriški obali.

Še preden pa se je vrnila, od koder je bila prišla, je zletela med jambore treh vojnih ladij, zasidranih v pristanišču, nato pa nadaljevala pot še kakih dvesto milj čez kopnino. Slednjic je treščila na streho kmečke kolibe, jo prebila in padla naravnost v usta stare babice, ki je blažena spala, in se končno ustavila v njenem griu. Spotoma je siroti izbila še tisto malo zob, kar ji jih je starki ostalo.